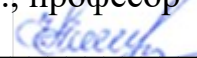

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри
д.е.н., професор Чечель А.О.

«05» січня 2024 р.

**«УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ
ПОЛІТИКОЮ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
281 Публічне управління та
адміністрування
Юсип Володимира Івановича
Науковий керівник:
Верительник Світлана Мельсиківна,
доктор філософії з публічного управління
та адміністрування, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування
Рецензент:
Вольська Олена Михайлівна, доктор наук
з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління
та адміністрування ДВНЗ «Херсонський
державний аграрний університет»

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
«__» _____ 2024 р.

Київ – 2024

**МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Шифр та назва спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Освітньо-професійна програма Публічне управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувача кафедри д.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Чечель А.О.
(ППП завідувача кафедри)

ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Юсип Володимир Іванович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи **Удосконалення системи державного управлінням економічною політикою**

керівник роботи Верительник Світлана Мельсиківна, доктор філософії з публічного управління та адміністрування, доцент кафедри публічного управління та адміністрування

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу

2. Строк подання студентом роботи 01.12.2023

3. Вихідні дані до роботи (мета, об'єкт, предмет)

Мета роботи – визначення ефективних механізмів сучасного державного управління економічною політикою з метою забезпечення сталого розвитку України.

Об'єктом дослідження - економічна політика України, а предметом.

Предметом дослідження - державне управління економічними процесами.

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Розділ 1. Теоретичні засади державного та здійснення економічної політики

Розділ 2. Засади формування та здійснення економічної політики

Розділ 3. Шляхи удосконалення державного управління у здійснення економічної політики

5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Верительник С.М., д.філ. з ПУтаА	01.09.2023	01.09.2023
2	Верительник С.М., д.філ. з ПУтаА	10.09.2023	10.09.2023
3	Верительник С.М., д.філ. з ПУтаА	20.09.2023	20.09.2023

6. Дата видачі завдання «01» вересня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітки
1.	Погодження теми кваліфікаційної роботи	01-07.09.2023	
2.	Складання та погодження плану кваліфікаційної роботи	01.09.2023	
3.	Написання Вступу та 1 розділу кваліфікаційної роботи	02-30.09.2023	
4.	Написання 2 розділу кваліфікаційної роботи	01-30.10.2023	
5.	Написання 3 розділу кваліфікаційної роботи	01-22.11.2023	
6.	Написання Висновків та оформлення списку літератури, додатків	22-26.11.2023	
7.	Подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	30.11.2023	

Здобувач

Володимир ЮСИП

(власне ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Науковий керівник роботи

Світлана ВЕРИТЕЛЬНИК

(підпис)

(власне ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	8
1.1. Сутність та засади державного управління у здійсненні економічної політики	8
1.2. Особливості формування механізмів державного регулювання економіки	20
Висновки до Розділу 1	32
РОЗДІЛ 2 ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	34
2.1. Особливості реалізації економічної політики у розвинених країнах.	34
2.2. Головні тенденції розвитку економічної політики України	53
Висновки до Розділу 2	70
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	72
3.1. Напрямки розв'язання проблем економічного розвитку України	72
3.2. Економічна політика у сфері малого та середнього бізнесу	77
Висновки до Розділу 3	89
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95

ВСТУП

Сучасний економічний стан України свідчить про необхідність запровадження трансформаційних процесів, спрямованих на створення ефективної ринкової економічної системи та її відповідність потребам суспільства. Забезпечення цих процесів є важливою функцією держави, яка також повинна підтримувати всі галузі національного господарства та задовольняти потреби населення.

Ефективний механізм державного регулювання, спрямований на забезпечення благополуччя населення та виконання соціально-економічних функцій, є ключовою умовою розвитку соціально-орієнтованої конкурентоспроможної економіки. Під час суспільно-економічних трансформацій важливо враховувати цілеспрямованість державного впливу на управління економікою та забезпечення ефективного регулювання, що відповідає завданням, інтересам і цілям країни.

У сучасному світі особливо актуальними є питання підвищення ефективності державного регулювання економіки та поліпшення якості прийнятих та діючих норм. У контексті фінансово-економічної кризи в Україні стимулювання економічної активності через зниження рівня оподаткування виявляється малоефективним, а збільшення оподаткування безпосередньо не сприяє сталому розвитку економіки та активізації економічних процесів. Тому важливо зосередити увагу відповідних органів державного управління на напрямках акумулювання коштів у державному бюджеті для економічного розвитку, забезпечити його фінансову стійкість та впроваджувати ефективні економічні та адміністративні реформи, спрямовані на детінізацію економіки та боротьбу з корупцією на всіх рівнях.

Актуальність вибраної теми визначається необхідністю розробки ефективного механізму державного управління для реалізації економічної

політики, враховуючи нестабільність економіки та сучасні умови в країні. Це питання вимагає більш глибокого дослідження.

Стан та проблеми державного регулювання економічної політики вже досліджувалися численними авторами, такими як Антонова Н. Б., Васіна А. Ю., Головка Л. С., та інші. Однак питання державного управління економічною політикою залишається вкрай актуальним для України і вимагає подальшого вивчення.

Мета роботи полягає у визначенні ефективних механізмів сучасного державного управління економічною політикою з метою забезпечення сталого розвитку України. Для досягнення цієї мети сформульовано такі завдання:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення поняття "державне управління економікою" та розкрити сутність і принципи державного управління в здійсненні економічної політики;
- виділити особливості формування механізму державного регулювання економіки;
- дослідити міжнародний досвід формування та реалізації державної економічної політики;
- визначити тенденції розвитку економічної політики України;
- виявити проблеми економічного розвитку України;
- визначити шляхи модернізації державного управління в здійсненні економічної політики та основні напрямки реалізації державної економічної політики.

Об'єктом дослідження є економічна політика України, а предметом - державне управління економічними процесами.

Для дослідження механізмів державного управління економічною політикою використовуються різні методи. Узагальнення використовується при розгляді теоретичних підходів до визначення поняття "державне управління економікою" та у визначенні сутності і принципів державного управління у здійсненні економічної політики. Аналіз і синтез

використовуються під час оцінки вітчизняної економічної політики та аналізу інвестиційної діяльності України. Систематизація використовується при визначенні проблем економічного розвитку України та шляхів модернізації економічної політики. Структурно-функціональний метод використовується для визначення ефективного механізму державного регулювання економіки та формування алгоритму формування державної економічної політики на регіональному рівні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні механізмів державного управління економічною політикою через визначення шляхів модернізації відповідно до інституційного, корпоративного та інноваційного розвитку. Реалізація цих шляхів повинна забезпечити сталий розвиток економіки, підвищення ефективності, поліпшення інвестиційного клімату та збільшення конкурентоспроможності країни.

Інформаційна база дослідження включає публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти та статистичні матеріали, а також результати безпосередньо проведених автором досліджень.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутність та засади державного управління у здійсненні економічної політики

Вплив держави на ринкову кон'юнктуру та діяльність суб'єктів господарювання з метою забезпечення функціонування ринкового механізму називається державним регулюванням економіки. Цей складний процес включає в себе обґрунтування положень економічної політики, її розробку, а також вибір методів та засобів для її реалізації. Властивості регулятивних функцій ринку та держави залежать від політичної орієнтації країни, національних особливостей, соціальної структури та рівня розвитку продуктивних сил [1].

Державне регулювання економіки в умовах ринкового господарства представляє собою систему стандартних заходів законодавчого, виконавчого та контрольного характеру, які реалізуються громадськими організаціями та державними установами для адаптації та стабілізації соціально-економічної системи до умов, які змінюються [2].

У науковій літературі відсутнє чітке визначення державного управління економікою через нестабільність та динамічність сучасної економіки, а також її нестійкий стан. Таким чином, механізм державного регулювання економіки повинен бути адаптованим до будь-яких змін у цілях, метах та напрямках державної економічної політики, бути унікальним. Теоретичний інструментарій повинен чітко формулювати теоретичні засади державного регулювання економіки та повністю відповідати поставленим вимогам.

Терміни «державне управління», «державне втручання», «державне регулювання економіки» та «державна економічна політика» використовуються різними фахівцями та науковцями у сфері державного регулювання та управління. Ці поняття відображають відносини між державою та суспільством, взаємодіючи між собою, але потребують чіткого визначення та уточнення.

У сучасній науковій літературі термін «державне управління» часто розглядається як комплекс різноманітних методів та форм впливу на конкретний об'єкт чи процес. Зокрема, С. Мочерний описує його як систему основних методів та форм цілеспрямованого впливу організацій та державних установ на розвиток суспільного способу виробництва з метою пристосування його до змінних умов та стабілізації [2].

Визначення Д. Стеценка, яке розглядає державне управління як вплив засобами держави на відтворювальні процеси в економіці для орієнтації окремих громадян та суб'єктів господарювання на досягнення пріоритетів та цілей державної політики суспільного розвитку, вважається більш адаптивним та гнучким до сучасних умов розвитку України [5].

Хоча інші визначення, які надають Л. Дідківська та Л. Головка, В. Орешина, не враховують всю складність та різноманіття методів, принципів та функцій державного управління економікою, вони викликають необхідність уточнення та доповнення, а також можуть знецінювати роль держави в цьому процесі.

2. Державне управління, як економічна діяльність держави, може бути розглянуте з різних поглядів відомими дослідниками. Деякі вчені розглядають його як створення соціальних, економічних та правових передумов, необхідних для реалізації національних інтересів та функціонування економічного механізму відповідно до пріоритетів та цілей державної економічної політики [6].

Інші підходи до визначення державного управління включають розгляд його як системи заходів. Наприклад, І. Михасюк визначає його як комплекс

заходів держави, спрямованих на досягнення поставлених цілей управління [7]. Таке визначення може бути спрощеним та не враховувати всі функції держави відповідно до сучасних потреб суспільства.

За Л. Ходовим, державне управління економіки в ринковому господарстві визначається як система типових заходів контролюючого, виконавчого та законодавчого характеру, здійснюваних громадськими організаціями та державними установами для пристосування та стабілізації соціально-економічної системи [8].

Інші визначення, наприклад, Д. Зухба, Е. Зухба, Н. Каптуренко, розглядають державне управління як комплекс політичних та економічних заходів, спрямованих на запобігання кризовим ситуаціям у суспільному виробництві та координацію економічних процесів для підтримки оптимальних пропорцій [10]. Однак деякі дослідники вбачають, що таке визначення не враховує стимулювання динамічного розвитку суб'єктів ринку державою та не охоплює динамічний аспект.

Для більш глибокого розуміння структури та сутності механізму державного управління економікою використовуються різні методи дослідження. Наприклад, А. Мішин, використовуючи синтез структурного та функціонального підходів, визначає механізм як систему взаємопов'язаних та взаємозалежних дій та рухів, а його структурний зміст як сукупність інструментів, методів та форм, які виконують регулюючу функцію держави [11].

У своїх дослідженнях Ю. Трещевський використовував діалектичний метод для розкриття сутності, змісту та структури механізму державного управління економіки. За його думкою, відносини між суб'єктами цілісної системи, що включає зовнішнє середовище у формі цілей, інтересів, потреб учасників економічної діяльності та органів державної влади, визначають сутність механізму державного регулювання економіки.

Важливою частиною механізму державного управління економікою є відносини між органами державної влади та господарюючими суб'єктами

щодо господарської діяльності. Це визначається як сутність механізму державного управління економіки як загальної категорії. Сукупність правових норм, способів, методів та економічних форм, що використовуються органами державного управління, спрямована на вирішення суперечностей у соціально-економічних системах та впливає на економічні процеси, утворює зміст механізму державного управління економікою [11].

Аналіз різних трактувань поняття «державне управління економікою» підкреслив різноманітність їх розумінь різними авторами та різницю у кінцевих цілях державного управління. Найбільш повно сутність державного управління економікою визначається як сукупність методів та форм цілеспрямованого впливу держави на розвиток суспільного способу виробництва з метою пристосування його до змінних умов та його стабілізації.

Основною метою державної економічної політики є досягнення максимально можливого добробуту суспільства, включаючи забезпечення політичної та соціальної стабільності, всебічного розвитку соціально-економічної системи країни. Всі аспекти функціонування економіки охоплені економічною політикою, а Господарський Кодекс України визначає основні напрямки цих політик [12]:

політика у сфері структурно-галузевого розвитку спрямована на поліпшення внутрішньогалузевих та міжгалузевих пропорцій в економіці. Метою є впровадження прогресивних змін, підтримка розвитку галузей, що сприяють підвищенню рівня життя та конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Складовими цієї політики є аграрна, будівельна промисловість та інші сфери економічної політики;

інвестиційна політика націлена на відповідальне та ефективне використання коштів, контроль за їхнім використанням, а також створення умов для повернення коштів для розширеного відтворення основних засобів виробництва в пріоритетних галузях структурно-галузевої політики;

інноваційна та науково-технічна політика орієнтована на визначення напрямів, цілей та форм її реалізації, а також створення умов для ефективного державного науково-технічного розвитку;

амортизаційна політика спрямована на створення для суб'єктів господарювання сприятливих умов для відтворення основних фондів на новій техніко-технологічній основі;

політика інституційних перетворень спрямована на роздержавлення економіки, формування багатосарової раціональної економічної системи через трансформацію власності, націоналізацію виробничих фондів, приватизацію, ліквідацію нелегальних економічних структур та підтримку різних форм господарювання та власності;

цінова політика має на меті регулювання відносин обміну між суб'єктами ринку для забезпечення еквівалентності та стабільності цін;

антимонопольна-конкурентна політика спрямована на зростання ефективної, соціально орієнтованої економіки, створення оптимального конкурентного середовища та запобігання проявам дискримінації;

бюджетна політика націлена на підвищення ефективності державних інвестицій, раціоналізацію використання фінансових ресурсів та формування доходів;

податкова політика дотримується конституційних гарантій прав громадян та принципу соціальної справедливості при оподаткуванні;

грошово-кредитна політика націлена на забезпечення ефективного готівкового обігу та стимулювання використання кредитних ресурсів для розвитку економіки;

валютна політика має на меті ефективне використання державних валютних резервів та підтримання стабільного валютного курсу національної валюти;

зовнішньоекономічна політика спрямована на захист вітчизняного товаровиробника [13].

Сукупність цілей централізованого управління економікою, які здійснюють державні органи, формується та закріплюється в законах та стратегічних документах. Ці цілі визначаються у відповідності до умов функціонування економічної системи та національного розвитку, враховуючи можливості, сильні та слабкі сторони, а також загрози. Органи влади реалізують ці цілі через стратегії, закони, програми уряду та концепції, поділені на стратегічні, тактичні та оперативні. Реалізація цих функцій базується на конституційних принципах створення ринкової соціально орієнтованої економіки.

Для більш глибокого розуміння економічної політики держави важливо розглядати її як систему економічних відносин між державою, наддержавними та недержавними суб'єктами. Ці відносини охоплюють різні сектори, галузі, регіони економіки та мають за мету розвиток економіки та підвищення добробуту нації. Суб'єктами економічної політики виступають держава, її економічна та політична влада, законодавча та виконавча влада, а також недержавні об'єднання та інститути, які реалізують цілі економічної політики [14].

З погляду господарських інтересів, що відображаються у економічній політиці держави, виділяються різні суб'єкти, включаючи виконавчі органи (законодавчу, виконавчу, судову гілку влади) та центральний банк як виконавці. Також виділяються носії інтересів, які представлені соціальними групами з різними характеристиками, такими як майновість, доходи, види діяльності, професії, галузеві та регіональні інтереси. Ці носії інтересів об'єднуються в групи, союзи та асоціації.

На сучасному етапі існують різноманітні погляди на потребу та напрями державного регулювання економіки. Вони всі визнають, що повне виключення держави з економіки неможливе. Вони відрізняються у своєму підході до елементів економічних відносин, процесів виробництва і торгівлі, якими слід впливати на економічну систему.

Необхідність державного втручання в економіку обумовлюється неможливістю ринкових механізмів гарантувати соціально-економічні права людини, задовольнити потреби громадян у суспільних послугах та товарах, а також вирішити економічні та соціальні проблеми.

Використання загальних функцій державного управління, таких як контроль, організація, прогнозування, планування, регулювання та мотивація, є основою управління економікою та іншими сферами суспільного життя.

Функція організації державного управління економікою включає в себе створення організаційних рамок, таких як нормативи, відповідальність, регламенти, вимоги та інструкції. Ці рамки визначають порядок управління та регулювання процесів економічної діяльності, сприяють використанню та залученню ресурсів, створюють умови для функціонування суб'єктів економічної діяльності та регулюють взаємовідносини та взаємодію між ними на різних рівнях організаційної структури управління економікою.

Фіксація кількісних та якісних критеріїв для досягнення цілей, формулювання мети розвитку окремих складових економіки і загальної економіки, визначення методів етапного контролю за діяльністю економічних агентів та визначення необхідних ресурсів для досягнення поставлених завдань визначає основну сутність функції планування у державному управлінні економікою.

Визначення строків та шляхів досягнення стратегічних економічних цілей, розробка обґрунтованих варіантів майбутнього розвитку економіки є сутністю функції прогнозування у державному управлінні економікою.

Діагностування мотивів поведінки учасників економічних відносин з метою використання найбільш ефективних методів управлінського впливу є функцією державного управління економікою, відомою як мотивація.

Регулювання, як ключова функція державного управління економікою, в широкому розумінні передбачає встановлення державою загальних правил поведінки для економічних агентів шляхом прийняття нормативно-правових

актів та законів. У вузькому розумінні, державне регулювання охоплює конкретні аспекти економічних відносин і виступає як функція державного управління в конкретних галузях економіки.

Гармонізація економічних відносин та координація діяльності державних структур є функцією контролю в державному управлінні економікою. Контроль дозволяє попереджати та виявляти відхилення від визначених параметрів у розвитку економічної системи та впроваджувати заходи для відновлення нормального стану.

Серед функцій державного управління економіки виділяють: цільову, стимулюючу, нормативну, коригуючу, соціальну (рис.1.1).

Рисунок 1.1 – Функції державного управління економіки

Найефективніші підходи до здійснення функцій державного управління економікою та реалізації його цілей узагальнено у принципах державного управління економікою. Принципи державного управління економіки стали предметом окремої наукової дискусії (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Підходи до класифікації принципів державного управління економіки [15-19]

Автори	Класифікація принципів
1	2
Д. Стеченко, Л. Швайка	Загальні: принцип пріоритету права над економікою, ефективності, справедливості, стабільності, системності державного впливу, адекватності, оптимального поєднання адміністративно-правових і економічних важелів, поступовості та етапності, забезпечення єдності стратегічного і поточного державного регулювання та його оперативності, дотримання вимоги матеріально-фінансової збалансованості. Нові принципи: бюджетної політики та податкового регулювання, регулювання зовнішньоекономічної діяльності
Н. Панчук	Системність, безперервність, єдність розвитку, обґрунтованість, об'єктивність, економічність, обов'язковість, професіоналізм
Н. Антонова, О. Хорошко	Об'єктивні вимоги: адекватність, комплексний підхід, цілісність системи. Характеристики системи: організованість, ієрархічність і багаторівневність, нерозривна єдність із зовнішнім оточенням і середовищем. Загальні принципи державного управління: єдність економіки і політики, єдність централізму й самостійності, науковості, ефективності, сполучення загальних і локальних цілей
В. Гриньова	Цілеспрямованість, погодженість та обґрунтованість усіх дій у системі державного регулювання економіки, відповідальність за прийняття рішень і кінцеві результати, високий професіоналізм суб'єктів державного регулювання економіки, ефективне використання ресурсів, пріоритетність вирішуваних

	проблем, орієнтованість на забезпечення економічного розвитку та на його основі соціального благополуччя для всього населення
Л. Дідківська	Науковість, погодження інтересів, цілеспрямованість, пріоритетність, системність, комплексність, принцип адаптації, достатності, принципи організаційно-правового та економіко-організаційного забезпечення

Систематизуючи вищевикладене, основними принципами державного управління економікою є принцип об'єктивності, демократизму, поєднання централізації та децентралізації, правової впорядкованості, публічності, соціальної спрямованості (табл.1.2).

Таблиця 1.2 – Принципи державного управління економікою

Принцип	Характеристика
1	2
Об'єктивності	Зумовлює необхідність урахування в усіх управлінських процесах вимог об'єктивних закономірностей та реальних можливостей розвитку економіки. Він виражає залежність системи державного управління економікою від суспільних, законодавчо визначених цілей, які поставлені та вирішуються в певний історичний відрізок часу; характеру, рівня розвитку та закономірностей економічного розвитку країни; наявних засобів і ресурсів, що підлягають залученню до управління економікою; внутрішніх закономірностей функціонування та розвитку управління як певного системного суспільного явища.
Демократизму	Відтворює народовладдя в державному управлінні економікою і передбачає встановлення глибоких постійних взаємозалежностей між економічними агентами і

	<p>державою як передумови формування демократичної системи управління, яка б базувалась на демократичних засадах її здійснення і пошуку компромісу між інтересами держави, бізнесу, громадськості.</p>
Правової порядкованості	<p>Зумовлює необхідність головним чином законодавчого закріплення основних аспектів цілей, функцій, структур, процесу, самих принципів державного управління економікою. Доповнюється цей принцип принципом законності державного управління економікою, який передбачає встановлення чіткого в розумінні та послідовного в реалізації режиму повсюдного й повного виконання законів і нормативно-правових актів, які регламентують розвиток економіки.</p>
Публічності	<p>Передбачає: доступність державного управління для громадськості та бізнес-структур; відкритість органів державної влади та органів місцевого самоврядування при виробленні та реалізації механізмів управління економікою; громадський контроль; судовий контроль за дотриманням у процесах державного управління економікою конституційно закріплених інтересів суспільства, підприємницьких структур, прав і свобод громадян.</p>
Поєднання централізації та децентралізації	<p>Державне управління економікою має бути побудоване на засадах розумного співвідношення концентрації влади та децентралізації, оскільки порушення цього балансу в будь-який бік призводить до негативних наслідків. Надмірна централізація породжує безініціативність нижчих ланок системи органів виконавчої влади у виробленні та реалізації внутрішньої регіональної економічної політики, а перегини децентралізації призводять до відсутності</p>

	єдності у формуванні та здійсненні державної економічної політики.
Соціальної спрямованості	Державне управління економікою має передбачати підпорядкування економічних цілей досягненню соціальних, виходячи з конституційного закріплення соціальної орієнтації держави (ст. 1 Конституції України) [20].

Важливим аспектом є цілісне та комплексне застосування взаємопов'язаних принципів державного управління економікою, яке передбачає оптимальне врахування цих принципів при формуванні дієвих механізмів державного управління економікою.

При формуванні економічної політики держави важливо дотримуватися принципу науковості, що передбачає використання досягнень світової та вітчизняної економічної науки і практики.

Деякі з наведених принципів є обов'язковими, тоді як інші можуть мати дискусійне спрямування. Наприклад, принцип стабільності, як його розуміє вчений Д. Стеченко, визначається як забезпечення необхідного впливу на економіку для стримування безробіття та підтримки економічного розвитку [11].

Отже, визначальними принципами державного управління економікою є публічність, науковість, погодження інтересів, демократизм, доцільність та пріоритетність, цілеспрямованість, комплексність, системність, достатність, адаптація та гнучкість, об'єктивність, принципи економіко-організаційного та організаційно-правового забезпечення, етапність та поступовість реалізації державного регулювання економіки, правова порядкованість, єдність політики та економіки, прозорість, пріоритет права над економікою,

відповідальність та ефективність. Таким чином, важливою функцією державного управління є управління економікою, а розробка методологічних підходів до функціонування механізму державного управління є основою його реалізації.

1.2. Особливості формування механізмів державного регулювання економіки

Напрями економічної політики держави визначаються впливом сучасних умов господарювання, зосередженої уваги на інвестиційній, інноваційній та науково-технічній стратегії. Ураховуючи фактори, такі як обмеженість фінансових та матеріальних ресурсів, основне завдання суб'єктів господарювання полягає у відтворенні виробництва та пошуку нових інноваційних шляхів розвитку підприємств. Промислові підприємства становлять основну складову бюджету країни, і держава, у свою чергу, широко сприяє реалізації основних завдань суб'єктів господарювання.

Першим етапом у визначенні методів регулювання економіки та виборі економічної політики країни є розробка нових ринкових механізмів, враховуючи міжнародний досвід.

Розробка політики включає в себе визначення цілей, пріоритетів, завдань, кількісних та часових характеристик, а також конкретних виконавців і необхідних ресурсів. Цей процес включає прийняття державних рішень, які включають законодавчий процес та оперативне управління з боку виконавчих органів. Розробка економічної політики передбачає наукове обґрунтування, облік потреб соціально-економічної стабільності та розвитку країни, визначення цілей, завдань та пріоритетів, що відповідають потребам і інтересам суспільства. Складнощі у розробці економічної політики

впливають з необхідності дотримання певних вимог, які повинен задовольняти цей процес та сама політика.

Цілі економічної політики повинні відповідати певним вимогам: по-перше, вони повинні стосуватися тільки тих завдань, які не може вирішити ринок; по-друге, цілі повинні бути кількісно оцінені для забезпечення контролю за їх виконанням. Цільова спрямованість економічної політики передбачає встановлення раціональних цілей та завдань, орієнтованих на отримання максимальних результатів при мінімальному використанні коштів платників податків і враховує орієнтації, визначені владою. Формулювання цілей економічної політики відображає свідомі потреби та інтереси суспільства та визначає шлях до досягнення позитивних результатів за допомогою втручання держави.

Основною метою державного управління економікою є створення сприятливих умов для досягнення соціального підвищення глобальної конкурентоспроможності країни, забезпечення стабільності, економічного зростання та сталого розвитку в Україні [21].

В різних країнах існують власні переваги, що стосуються державних пріоритетів, які відображають позицію уряду та громадської думки. Цілі можуть бути взаємопов'язаними і взаємозалежними, але часто вони протистоять одна одній.

Вирішення конфліктів між цілями досягається шляхом укладення компромісу, де пріоритет надається тій меті, невиконання якої може найбільш загрожувати економіці.

Виходячи з системи цілей, визначаються основні завдання економічної політики (рис.1.2).

Рисунок 1.2 – Основні завдання державної економічної політики

Відповідно до цілей державної економічної політики, головними завданнями державного регулювання економіки України є:

1. Забезпечення економічного розвитку та стійкого зростання.
2. Збільшення трудового потенціалу та досягнення продуктивної, ефективної, та повної зайнятості робочих ресурсів.
3. Зменшення соціальної напруженості та створення справедливого та прозорого перерозподілу доходів населення.
4. Досягнення економічної ефективності та поступове підвищення її.
5. Забезпечення стабільності грошей та цін.
6. Збалансування зовнішньоторговельного балансу країни.
7. Подальший інституційний розвиток.
8. Раціоналізація природокористування.

Виконання цих завдань сприятиме вирішенню соціальних проблем та створенню необхідних умов для економічного розвитку. З метою досягнення цих завдань державне регулювання економіки передбачає використання різноманітних способів впливу та застосування різних методів. Загальність лівиць, методів і прийомів, що використовуються у здійсненні функцій для впливу на економіку органами державної влади, називається механізмом державного управління економікою.

Механізм державного управління економікою має в структурі два ключових елементи:

- систему органів управління всіх рівнів (організаційно-правових структур)
- це суб'єкти державного управління економікою на всіх рівнях;
- систему форм державно-управлінського впливу та організаційно-правових методів у галузі економіки – це форми, методи управлінської діяльності суб'єктів управління, засоби і прийоми, що ними використовуються суб'єктами для реалізації своїх повноважень [13].

Об'єкти та суб'єкти є обов'язковими елементами механізму державного регулювання економіки. До суб'єктів державного регулювання економіки відносять Верховна Рада України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Фонд державного майна України, Антимонопольний комітет України, органи виконавчої влади всіх рівнів, асоціації, союзи, об'єднання, союзи.

Виникнення безлічі прямих і зворотних взаємозв'язків між суб'єктами та об'єктами регулювання, а також різноманітність інтерактивних взаємодій, призвело до розмиття меж між державними та приватними структурами. Це спричинило виникнення альтернативних підходів до управління, які об'єднують ринкові та урядові структури. Дослідники говорять про поступове переміщення функцій регулювання від традиційних урядових органів до багатосторонніх коаліційних форм, в яких беруть участь корпорації, держава та наднаціональні організації.

Для підтримки та розвитку системи зворотного зв'язку створюються спеціалізовані відомства, які працюють у цьому напрямку. Вони здійснюють роботу на різних рівнях влади, що сприяє підвищенню прозорості та відповідальності діяльності державних органів, включаючи процеси ухвалення рішень. Крім того, вони сприяють зниженню трансакційних витрат у взаємодії різних інститутів, координуючи роботу різних груп та комітетів при міністерствах.

Цілі економічної політики держави визначають напрямки якісних і кількісних змін у економічній системі суспільства. Для досягнення цих цілей держава використовує різні інструменти і методи. Інструменти економічної політики держави представляють собою засоби та можливості державного впливу на економіку, в той час як методи визначають способи цілеспрямованого використання цих інструментів.

Економічні, адміністративні, специфічні, правові, непрямі та прямі методи, застосовують у сфері державного регулювання економіки. У процесі

формування економічної політики особливе значення має вибір цілей і з відповідних їм інструментів (табл.1.3).

Таблиця 1.3 – Інструменти забезпечення державного управління економікою

Інструменти	Характеристика основних складників інструментів
1	2
Інституційні	Оптимізація системи державних органів; посилення повноважень органів влади з регулювання, адміністрування і контролю господарської діяльності; унормування порядку і послідовності запровадження системи електронного урядування; удосконалення системи інституційного забезпечення розвитку державно-приватного партнерства; інституалізація соціальної відповідальності та підтримки критичних сфер життєзабезпечення
Організаційні	Активізація управлінських функцій влади з підготовки та пошуку джерел інвестування соціально-економічного розвитку; започаткування практики формування фондів пільгового кредитування та фінансування пріоритетних для економіки інвестиційних проектів; планування та розвиток інфраструктури інноваційної, освітньої та науково-дослідної діяльності з метою інтелектуалізації економіки; поліпшення якості політики гарантування соціальної безпеки
Економічні	Розширення та модернізація територіальної інфраструктури; інвестування коштів у розвиток базових і пріоритетних для економіки видів діяльності; формування та розвиток міжрегіональних, міжсекторних і міжгалузевих локальних інтегрованих виробничих систем; активізація підприємницької діяльності у сфері малого та середнього бізнесу; підвищення ефективності використання науково-технологічного та інтелектуально-кадрового потенціалу шляхом розвитку

	венчурного бізнесу
--	--------------------

Органи державної влади впливають на розвиток економіки в цілому та окремих її компонентів за допомогою конкретного інструментарію, що включає в себе укрупнені елементи і укрупнені засоби.

Елементи представляють собою фактори впливу на соціально-економічний розвиток загального механізму держави, включаючи правове та адміністративне регулювання, індикативне планування, державне підприємництво, фінансово-бюджетне, грошово-кредитне, цінове, соціально-орієнтоване, еколого-економічне регулювання. Елементи представляють собою систему взаємопов'язаних окремих інструментів (засобів), які використовуються для досягнення поставлених цілей та вирішення наявних проблем.

Засоби – це окремі інструменти, через які реалізується механізм впливу держави на соціальні та економічні процеси в рамках державної політики. До них відносяться інвестиції, податки, кредити, ціни, мито, бюджет, відсотки, державні замовлення та інші. Кожен елемент державного регулювання економіки має свою конкретну систему засобів (табл.1.4).

Таблиця 1.4 – Елементи і засоби державного регулювання економіки

Елементи	Засоби регулювання
1	2
Правове регулювання	Закони, постанови, укази, інструктивно-методичні документи, концепції, державні програми
Адміністративне регулювання	Норми, нормативи, стандарти, ліміти, квоти, ліцензії, штрафи і санкції, заборони, обмеження, державні замовлення і державні контракти

Індикативне планування	Плани, програми, прогнози, цільові комплексні програми, соціально-економічні нормативи
Фінансово-бюджетне регулювання	Бюджет, система податків, пільги і стимули в оподаткуванні, дотації, субсидії, субвенції, державні інвестиції і кредити
Грошово-кредитне регулювання	Кредити, відсотки за кредитами, облікова ставка, норми резервування, операції на ринку цінних паперів, грошова та кредитна емісії, валютний курс
Цінове регулювання	Система цін і тарифів, умови ціноутворення, податки, фіксація та декларування цін, обмеження рівнів рентабельності, заставні та закупівельні ціни
Регулювання, спрямоване на забезпечення реалізації структурної, науково-технічної, інвестиційної політики	Державні замовлення, державні закупівлі, державні інвестиції, кредити, пільги, дотації, субсидії, ліміти
Соціально орієнтоване регулювання	Індексація та компенсація доходів, межа малозабезпеченості, мінімальний споживчий бюджет, прожитковий мінімум, мінімальна зарплата, державні допомоги, державні соціальні гарантії і стандарти, соціально-економічні нормативи, соціальні пільги, соціальні фонди і соціальні програми
Еколого-економічне регулювання	Екологічні норми і нормативи, екологічні ліміти, екологічні санкції і штрафи, екологічні додатки, екологічні фонди, програми

Вплив на ринкові механізми владних структур реалізується шляхом застосування конкретного комплексу методів державного регулювання економіки. Засоби впливу держави через виконавчі та законодавчі органи на

інфраструктуру ринку, підприємницьку сферу та некомерційний сектор мають на меті забезпечення або створення умов для їхньої діяльності, відповідно до національної економічної політики – це методи державного управління економікою [21].

Інструменти державного регулювання економіки за їх механізмом дії можна розділити на прямі та опосередковані (непрямі). Прямі методи мають адміністративний характер і передбачають безпосереднє втручання держави в економічну діяльність суб'єктів та економічні процеси. Ці методи включають в себе використання державного бюджету, а також заходи з використанням інструментів адміністративного регулювання. Такі методи базуються на силі державної влади та не вимагають створення додаткових матеріальних стимулів [22].

Непрямі методи регулювання використовуються для формування сприятливого економічного середовища, в якому суб'єкти ринкової економіки примушують діяти у напрямі, необхідному для держави.

Рисунок 1.3 – Методи державного регулювання економіки

Для встановлення правового полепшення функціонування суб'єктів ринку, їх поведінки, та контролю за дотриманням прийнятих нормативів і законодавчих актів використовують правові методи. Визначається ця діяльність як правове регулювання. В Україні таке регулювання здійснюється через систему законодавчо-нормативних актів, включаючи Конституцію України, закони, розпорядження та укази Президента України, а також

нормативні акти центральних та місцевих органів виконавчої влади, такі як розпорядження, накази, методичні рекомендації і інструкції, а також інші нормативно-правові акти Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, такі як прогнози, концепції і програми.

Адміністративні методи регулювання включають заходи примусу, дозволу та заборони, що ґрунтуються на силі державної влади. У розвинених країнах з ринковою економікою вони обмежені підтриманням мінімальних рівнів життя, охороною навколишнього середовища та боротьбою з тіньовим бізнесом. У країнах із розвиваючоюся економікою ці методи спрямовані на захист національних інтересів в зовнішньоекономічній діяльності, прав споживачів, реалізацію цільових програм і т. д.

В реалізації адміністративних методів використовується система інструментів адміністративного регулювання:

- квотування - це визначення частки, яку суб'єкти ринку можуть використовувати в різних аспектах, таких як споживання, виробництво, імпорт та експорт товарів та послуг державою. Це заходи, спрямовані на стабілізацію цін, захист внутрішнього ринку та створення конкурентного середовища;

- ліцензування полягає в виданні спеціальних дозволів для здійснення певних видів підприємницької діяльності. Це спрямовано на гарантування безпеки, захист інтересів споживачів, а також економічних інтересів країни;

- система санкцій і штрафів передбачає заходи держави проти порушень суб'єктами правил чи умов діяльності. Це може включати вилучення виручки від незаконної діяльності на користь держави, накладення пені, штрафів та сплату неустойки;

- стандартизація - це встановлення єдиної норми для різних аспектів, таких як марка, тип, розмір, параметри, методи контролю, зміст робіт та правила зберігання та маркування продукції [13].

Економічні методи державного регулювання грають важливу роль у впливі на ринкові механізми, забезпечуючи макроекономічну стабільність та

реалізацію основних завдань уряду. Вони спрямовані на створення економічного середовища, яке стимулює суб'єктів ринку діяти в напрямку соціально-економічного розвитку країни. Економічні методи включають в себе фінансово-бюджетне, грошово-кредитне, цінове та валютне регулювання.

Спрямування економічних ресурсів на розвиток перспективних галузей можливе завдяки єдності непрямих та прямих економічних методів. Ці методи можуть класифікуватися за способом реалізації (економічні, адміністративні, правові) та за формами впливу на суб'єктів ринку (опосередковані, прямі). Комбінування різних методів дозволяє здійснювати вплив на національну економіку у рамках загального механізму державного регулювання. Домінування адміністративних методів може вказувати на особливості системи, що визначається як ринкова економіка або перехідна економіка.

На сучасному етапі розвитку суспільства побудова економічної політики держави потребує глибоких знань механізмів дії інструментів та методів для досягнення поставлених цілей. Сучасна економічна політика має бути науково обґрунтованою, оскільки тільки теоретично підтвержені заходи можуть забезпечити успішні результати [9].

Поточна нестабільна ситуація в ринковій економіці України вимагає ефективного механізму державного регулювання економічних процесів, який здатний оперативно та результативно реагувати на зміни в економічних процесах та адаптуватися до динаміки ринкового середовища. Для здійснення державного регулювання економічних процесів в умовах трансформаційної економіки важливим є створення відповідного механізму, який підлягає коригуванню на кожному етапі переходу до ринкової системи господарювання.

Висновки до Розділу 1

У першому розділі було проведено аналіз сутності та основ державного управління у реалізації економічної політики. Зазначено, що ключовими принципами державного управління економікою є відкритість, науковість, узгодження інтересів, демократизм, цільовість та пріоритетність, доцільність, комплексність, системність, принцип достатності, адаптивність та гнучкість, об'єктивність, принципи економіко-організаційного та організаційно-правового забезпечення, етапності та поступовості впровадження державного регулювання економіки, законності, єдності політичної та економічної стратегій, прозорості, пріоритету правових норм над економічними, відповідальності та ефективності [11].

Отже, важливою роллю державного управління є керування економікою. Для цього потрібен ефективний та дієвий механізм, що ґрунтується на методологічних підходах його функціонування.

Також були визначені особливості створення механізмів державного регулювання економіки. Зазначено, що економічні методи грають ключову роль у впливі на ринкові механізми, забезпеченні макроекономічної стабільності та реалізації основних завдань уряду.

Зокрема, для створення сприятливого економічного середовища, що стимулює суб'єктів ринку вирішувати завдання соціально-економічного розвитку, використовуються економічні методи, такі як фінансово-бюджетне, грошово-кредитне, цінове та валютне регулювання.

Напрямок економічного впливу на розвиток перспективних галузей можливий завдяки взаємодії непрямих та прямих економічних методів. Класифікація економічних методів залежить від способу їх реалізації (економічні, адміністративні, правові) та форм впливу на суб'єктів ринку (опосередковані, прямі). Використання різних методів дозволяє здійснювати

комплексний вплив на національну економіку у рамках державного регулювання. Переважання адміністративних методів може вказувати як на особливості системи в умовах ринкової економіки, так і на характер самої системи (неринкової економіки).

У сучасному суспільному розвитку побудова економічної політики віддає перевагу глибоким знанням механізмів інструментів та методів досягнення поставлених цілей. Ефективні заходи базуються на науковому підґрунті, що підтверджує необхідність розглядати сучасну економічну політику держави як науковий об'єкт, оскільки лише теоретично обґрунтовані заходи можуть бути успішними [9].

Сучасна нестійка ситуація в ринковій економіці України потребує дієвого механізму державного регулювання економічних процесів, який має враховувати потребу в оперативному та ефективному реагуванні на зміни в економічних процесах, мінливість ринкового середовища.

РОЗДІЛ 2

ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Особливості реалізації економічної політики у розвинених країнах

Сталі розвиток економіки кожної країни визначається як стратегічний пріоритет економічної політики. Важливість захисту потреб та інтересів майбутніх поколінь в здоровому та безпечному довкіллі, а також досягнення балансу між задоволенням потреб сучасного покоління є основними концепціями сталого розвитку [23].

Сталий розвиток представляє собою процес будівництва держави, що базується на гармонізації та узгодженні екологічних, економічних та соціальних аспектів для задоволення потреб і сучасних і майбутніх поколінь. Визначення національної парадигми стратегії сталого розвитку формується під впливом сучасних світових тенденцій, спрямованих на вирішення не лише питання гармонійного розвитку людства, але й його виживання. Ключовими концептуальними принципами сталого розвитку є екологізація економіки, гуманізація та впровадження системи принципових підходів до соціальної діяльності [23].

Різні альтернативні концепції регулювання є основою державного регулювання економіки країн. Сучасні моделі регулювання в більшості країн об'єднують кейнсіансько-монетаристський синтез, поєднуючи механізми державних закупівель, державного підприємництва, фінансово-бюджетної, грошово-кредитної та податкової політики. Комбінація цих елементів формує модель регулювання ринкової економіки, яка залежить від міжнародного контексту, рівня вирішення соціальних проблем та стану національної

економіки. Моделі країн, такі як німецька, американська, шведська, англійська та японська, визначаються як найбільш характерні приклади державного регулювання економіки в країнах зі статусом "перехідних економік" і розвиваються. Характеристика моделей державного регулювання наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Загальна характеристика моделей державного регулювання економіки [24]

Модель	Форми, засоби та характер державного втручання
Американська (США)	Економічні процеси з боку держави регулюються за залишковим принципом: розв'язуються лише ті проблеми, які не під силу вирішити ринковим структурам. Основними важелями державного регулювання економіки є фінансово-бюджетні та податкові інструменти, спрямовані на формування раціональної пропозиції за допомогою регулювання цін і заморожування інфляційних процесів
Німецька (неоліберальна)	Форми державного впливу: кредитна і грошова політика; фінансово-бюджетна політика; політика доходів і зайнятості; підтримання оптимальних співвідношень між величиною сукупного позичкового капіталу і капіталу, зайнятого у виробництві та торгівлі через величину відсотка; заохочення експорту і сприяння імпорту для насичення внутрішнього ринку; зміцнення внутрішньої грошової одиниці
Англійська (європейська кейнсіанська) (Велика Британія, Франція, Італія)	Основними важелями державного регулювання є: державний бюджет як чинник впливу на попит шляхом концентрації перерозподілу доходів (зміна обсягу і структури попиту, ціни); розроблення державних програм

Шведська модель (Швеція, Іспанія, Португалія, Греція)	Об'єктом регулювання є трудові відносини на загальнонаціональному рівні. Форми впливу: державні трансфертні платежі з бюджету, соціальні програми, державні замовлення. Негативною стороною є високий рівень податків, що спричиняє підвищення цін на внутрішні товари, звідки виникає необхідність захисту внутрішнього ринку від експансії дешевих товарів
Японська	Регулювання здійснюється переважно через кредитно-банківську систему і меншою мірою – через фінансово-бюджетну. Застосування адміністративно-економічних методів регулювання
Моделі країн, що розвиваються	Характерна для таких країн, як Південна Корея, Тайвань, Кувейт, Гонконг, Сінгапур, Об'єднані арабські емірати. Процеси переходу здійснюються за рахунок державних коштів, які вкладаються безпосередньо державою або іноземним інвестором у розвиток економіки. Держава підтримує підприємства і виробництва, здатні самостійно господарювати та отримувати доходи, які є джерелом валютних надходжень

Важливою особливістю американської моделі є різноманітність економічної системи, що обумовлена федеративним державним устроєм. Це сприяє забезпеченню економічної безпеки, але вимагає особливої політики для координації впливових регіональних інтересів.

Ще однією особливістю американської моделі державного регулювання економіки є функціонування глобальних транснаціональних корпорацій (ТНК). Такі корпорації відіграють ключову роль в економіці країни, впливаючи на політику федерального уряду як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку. Стратегічні плани, розроблені корпораціями,

враховують загальнодержавну політику та визначають її основні напрямки і пріоритети.

На сучасному етапі державне регулювання економіки в американській та британській моделях менше використовує механізми державного втручання, порівняно з іншими моделями. У США це здійснюється через систему державного замовлення, що базується на приватних підприємствах. Велика Британія, внаслідок обширної приватизації у 80-х роках, взагалі значно зменшила державний контроль над економікою [24].

Шведська модель державного регулювання поширена в скандинавських країнах і частково в Португалії, Іспанії, Греції. Основний акцент робиться на соціальній сфері, зайнятості, соціальному забезпеченні, регулюванні трудових відносин і жорсткій політиці доходів. Орієнтиром цієї моделі є створення максимально сприятливих умов для розвитку суспільно-корисної активності індивіда.

Сучасна японська модель державного регулювання економіки почала складатися у 50-і роки минулого століття. Головною особливістю системи державного регулювання Японії є орієнтація планів на технологічний розвиток як ключовий інструмент досягнення соціально-економічних цілей. Держава підтримує стратегічно важливі галузі, які отримують спеціальну урядову допомогу у вигляді позик та пільгових кредитів від державних банків, безмитного ввозу імпортного устаткування, прискореної амортизації, податкових пільг, квот на сировину тощо [25].

На поточному етапі головною пріоритетною метою японської моделі державного регулювання є визначення стратегічних напрямків розвитку та майбутньої економічної структури з метою орієнтації приватного сектору, створення основи для урядового контролю за економікою та визначення сфер, де потрібно активне втручання держави [24].

Французька модель державного регулювання економіки почала формуватися в перші десятиліття після Другої світової війни і вплинула на розвиток державного регулювання економіки в інших промислово

розвинутих країнах, особливо в Німеччині та Японії. Франція внесла значний внесок у формування системи державного планування в умовах ринку, зберігаючи його пріоритетність і створюючи високий рівень узгодженості заходів.

Однією з ключових особливостей французької моделі є високий рівень узгодженості заходів, що вживаються. Економічна та соціальна Рада, що включає представників уряду, підприємців і профспілок, забезпечує консультації і координацію. Для оцінки інвестиційних програм використовується Фонд економічного і соціального розвитку, який також може надавати субсидії та дотації.

Французькі органи економічної політики розробляють індикативні гнучкі узгоджені плани, включаючи загальні та спеціальні цільові плани, з врахуванням консультацій з різними суб'єктами економіки. У сфері державного сектора економіки використовуються імперативні плани, які забезпечують виконання у приватному секторі через державні замовлення, що є гарантією збуту, а також за допомогою податкової, цінової, кредитної політики та програмних законів, фінансованих з бюджету. Особливістю формування французької моделі регулювання економіки є:

1. Розвиток елементів планування в системі заходів державного регулювання, що пояснюється особливістю французької моделі та включає значне державне втручання в економіку.

2. Французька модель займає проміжне положення між німецькою та японською моделями з одного боку і американською й англійською з іншого. У французькій моделі присутні окремі елементи, що є характерними для кожної з цих моделей. Внаслідок такої невизначеності модель виявляє значну нестабільність, що вплинула на систему економічної політики, яка послідовно змінювала форми у напрямі зменшення обов'язкових елементів: від директивного та централізованого до індикативного та стратегічного. [26].

Німеччина вибудувала свою власну модель державної економічної політики, яка, хоча враховує деякі уроки французького досвіду, проте значно відрізняється від нього в ряді ключових аспектів. При розробці власної системи державного регулювання, Німеччина прагнула уникнути недоліків французької моделі, таких як зайва деталізація планів, яка загрожувала свободі приватного підприємництва.

Державне регулювання в межах неоліберальної німецької моделі спрямоване на підтримку розвитку конкуренції. Особлива увага приділяється стимулюванню ефективного малого бізнесу та зменшенню рівня безробіття.

Рисунок 2.1 – Критерії визначення способів трансформації державного регулювання економічної політики (на основі [24])

Досвід Німеччини в галузі державного регулювання економіки дозволяє зробити висновок, що мислення, орієнтоване на середньострокову перспективу, стало загальноприйнятим у всіх аспектах бюджетної та фінансової політики. Фінансовий план став ефективним інструментом для відхилення завищених вимог до обсягів фінансування, що дозволяє уникнути нераціонального використання коштів. Обов'язок річного складання фінансового плану сприяє зміцненню фінансової самодисципліни та відповідальності федерального уряду в галузі бюджетної політики. Завдяки гармонійному поєднанню економічних і соціальних орієнтирів, німецька модель досягає оптимального співвідношення суспільних та індивідуальних інтересів [27]. У науковій літературі є різні підходи до критеріїв визначення способів трансформації державного регулювання економічної політики (рис.2.1.).

Згідно з американським дослідженням, виділяються теоретичні моделі формування державно-політичних процесів у сфері економіки, такі як раціональна, інституціональна, процесуальна, консенсусна, елітна, групова, плюралістична, ігрова, інкрементальна (нарощувальна), суспільного вибору,

теоретична, теорія конфліктів (марксистська), функціональна, системна та інші.

Також існують інші підходи, такі як традиційні системи приватного підприємництва (Західна Європа, Північна Америка), які переважно керуються інтересами споживачів; системи приватного підприємництва, що оподатковуються, субсидуються чи закупаються готова продукція від уряду (наприклад, оборонна промисловість США); державне підприємство, де ціни регулюються попитом (деякі країни Європи); державне підприємство, що підпорядковане плану (колишній СРСР, деякі країни Східної Європи) [24].

Визначення меж державного втручання в ринкові механізми є складною проблемою для кожної країни. Середовище соціального та економічного розвитку країни, обсяг функцій уряду є ключовими факторами у формуванні цих меж.

Залежно від ступеня втручання держави в ринкові механізми виділяють країни економічного лібералізму (США, Канада, Австралія, Велика Британія) та економічного дирижизму (Австрія, Німеччина, Японія, Швеція).

Основними принципами державного регулювання економіки є:

- відповідність – система державних регуляторів і механізми їх використання повинні точно відтінювати реальний стан національної економіки і відповідати сформованим тенденціям розвитку;
- розумна ефективність – держава повинна виконувати економічні функції, які можуть бути реалізовані суб'єктами ринкових відносин або ринковими механізмами;
- послідовність та етапність – дії уряду повинні здійснюватися поетапно та мати логічний та системний характер;
- гнучкість – ступінь державного регулювання можна змінювати в залежності від ситуації, у випадках негативного впливу оперативно коригувати механізми впливу, застосовувати стимули та пільги;

– відкритість – урядове втручання повинно враховувати критичні зауваження та побажання громадських і політичних організацій, базуватися на достатній нормативно-правовій основі і проводитися з повним інформуванням щодо наслідків урядових дій для суб'єктів [26].

Механізми ринкового та державного регулювання економічного розвитку взаємодіють та співіснують в економічній політиці розвинутих країн як у їхній внутрішній динаміці, так і в контексті міжнародної співпраці.

Економічна політика промислово розвинених країн, враховуючи постіндустріальні чинники розвитку, націлена на адаптацію до викликів глобалізації, жорсткої конкуренції, а також на впровадження інноваційних технологій та соціально-економічних цілей. Ці країни постійно удосконалюють свої економічні системи для підвищення конкурентоспроможності.

Однією з ключових стратегій сталого розвитку є створення конкурентоспроможної економіки, яка враховує вплив різних факторів на соціальний, економічний і екологічний аспекти. Зростання конкурентоспроможності дає можливість країні успішно конкурувати як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Концепція конкурентоспроможності визначається як сукупність факторів, політики та інститутів, що визначають рівень продуктивності країни. Оцінка національної конкурентоспроможності враховує здатність країни та її інститутів до забезпечення стабільних темпів економічного зростання в середньостроковій перспективі. Країни з високим рівнем національної конкурентоспроможності здатні забезпечити більший рівень добробуту своїм громадянам.

Визначення конкурентоспроможності національних економік враховує різноманітні фактори, такі як ефективність управління державними фінансами, рівень інфляції, захист прав інтелектуальної власності та розвинена судова система.

Поряд із інституційними аспектами, ключовий вплив на конкурентоспроможність економіки може мати освіта і постійне підвищення кваліфікації робочої сили, а також постійний доступ до нових знань і технологій. Фактори, які визначають конкурентоспроможність економіки, виявляються різним чином у різних країнах світу, залежно від національних умов і рівня їхнього розвитку.

У роботі Всесвітнього економічного форуму представлено два індекси, на основі яких складаються рейтинги країн: Global Competitiveness Index (GCI) та Business Competitiveness Index (BCI). Основним інструментом узагальненої оцінки конкурентоспроможності країн є GCI, створений професором Колумбійського Університету Ксав'єром Сала-і-Мартіном у 2004 році. GCI аналізує фактори, що спільно визначають рівень продуктивності країни – ключовий елемент довгострокового покращення рівня життя. Індекс глобальної конкурентоспроможності детально характеризує конкурентоспроможність країн світу на різних рівнях економічного розвитку, об'єднуючи 113 змінних у 12 ключових показниках, таких як інфраструктура, якість інститутів, освіта, стабільність макроекономіки, ефективність ринків, технологічний розвиток і багато інших.

Вибір цих змінних обумовлений емпіричними та теоретичними дослідженнями, проте важливо зауважити, що сам один фактор не забезпечить конкурентоспроможність економіки. Найбільш конкурентоспроможними є економіки країн, які можуть враховувати весь спектр факторів та взаємозв'язків між ними, реалізуючи комплексну політику.

Очолили рейтинг GCI в 2019 році Сінгапур, США, і Гонконг (табл.2.2). Минулорічний лідер – США зайняла 2 місце. Найбільш конкурентоспроможною за даною оцінкою є Сінгапур (84,8) США (GCI – 83,7) та Гонконг (83,1).

Таблиця 2.2 – Рейтинг країн за Global Competitiveness Index

	Економіка	Бали		Економіка	Бали
1	Сінгапур	84,8	12	Китай	80,2
2	США	83,7	13	Корея	79,6
3	Гонконг	83,1	14	Канада	79,6
4	Нідерланди	82,4	15	Франція	78,8
5	Швейцарія	82,3	16	Австрія	78,7
6	Японія	82,3	17	Норвегія	78,1
7	Німеччина	81,8	18	Люксембург	77,0
8	Швеція	81,2	19	Нова Зеландія	76,7
9	Великобританія	81,2	20	Ізраїль	76,7
10	Данія	81,2	
11	Фінляндія	80,2	85	Україна	57,0

Високий рейтинг Сінгапуру обумовлений високими показниками відкритості та розвиненої інфраструктури в глобальній транспортній системі. Країна займає провідне місце за якістю інфраструктури, системою охорони здоров'я, ефективністю ринку праці та фінансовою системою. Друге місце у рейтингу належить США, завдяки підприємницькій культурі, ринкові праці та фінансовій системі.

З серед досліджених 140 країн, 117 мають відставання за якістю своїх інституцій, що суттєво впливає на загальний рівень конкурентоспроможності. Країни із найнижчими показниками конкурентоспроможності включають Конго (36,1), Йемен (35,5) та Чад (35,1). Щодо країн-сусідів України, Росія посідає 43 місце, Польща – 37, Словаччина – 42, Угорщина – 47, Румунія – 51, а найнижче в рейтингу розташувалася Молдова – 86. Білорусь традиційно не враховується у цьому рейтингу.

SolAbility випустила рейтинг Sustainable Competitiveness Country Index (GSCI) для вимірювання рівня розвитку, потенціалу та сталої конкурентоспроможності країн. Цей індекс враховує 111 кількісних показників на основі даних Світового банку, Міжнародного валютного фонду (МВФ) та агенцій Організації об'єднаних націй (ООН). GSCI аналізує основи

стійкого зростання, визначаючи поточну та майбутню здатність країн та їхніх економік генерувати фінансовий і нефінансовий дохід для свого населення.:

- природний капітал означає природне середовище, включаючи наявність ресурсів і ступінь їх виснаження;

- соціальний капітал визначається рівнем здоров'я, безпеки, свободи, рівності і рівня задоволеності життям в країні;

- управління ресурсами оцінює ефективність використання наявних ресурсів і слугує мірою операційної конкурентоспроможності у світі з обмеженими ресурсами;

- інтелектуальний капітал передбачає здатність генерувати багатство та робочі місця через інновації та промисловості з доданою вартістю на глобальних ринках;

- ефективність управління визначається результатами ключових галузей та інвестицій – інфраструктури, ринку та структури зайнятості – і створює базу для сталого та стійкого розвитку.

GSCI виражає поточні та майбутні перспективи розвитку та ризику країн, є альтернативним показником вимірювання конкурентоспроможності, такі як валовий внутрішній продукт (ВВП) або кредитні рейтинги [32].

У рейтингу стійкої конкурентоспроможності 2021 року (табл.2.3) домінують європейські країни. З двадцяти кращих держав тільки три не є європейськими – Нова Зеландія, Південна Корея, і Японія.

Таблиця 2.3 – Глобальний індекс стійкої(сталого) конкурентоспроможності країн у 2021 г. [33]

Країна	Рейтинг стійкої конкурентоспроможності	Показник	Рейтинг природного капіталу	Рейтинг інтенсивності використання ресурсів	Рейтинг Інтелектуального капіталу	Рейтинг можливо ефективного управління	Рейтинг соціального капіталу
Швеція	1	60,6	5	5	2	70	4
Фінляндія	2	59,5	8	31	12	11	1
Ісландія	3	57,3	22	29	19	21	3
Данія	4	57,0	70	13	5	18	11
Швейцарія	5	56,9	67	25	8	16	5
Норвегія	6	56,9	19	73	3	62	2
Естонія	7	54,9	6	111	27	7	21
Люксембург	8	54,5	109	6	30	9	6
Латвія	9	54,4	29	11	49	6	51
Хорватія	10	54,2	28	14	33	22	53
...
Україна	74	44,7	80	147	35	100	87

Країни Північної Європи, включаючи Балтійські країни та Словенію, переважають у рейтингу, з Німеччиною на 15-му місці, Великою Британією на 17-му, а найбільша світова економіка, США, знаходиться на 34-му місці.

У 90-і роки Західна Європа значно відставала від США за показником глобальної конкурентоздатності. В сучасних умовах, для демонстрації життєздатності своєї моделі розвитку та збереження другого економічно значущого місця в світовій економічній системі, країни Західної Європи повинні вирішити різноманітні завдання. Поглиблення та розширення інтеграції буде успішним лише за умови покращення якісних параметрів господарського розвитку як в рамках Європейського союзу (ЄС), так і в

окремих державах-учасницях. Ключовою умовою є ефективна координація економічної політики в межах ЄС та модернізація її в кожній країні.

ісля приєднання Бельгії до ЄС, економічна політика країни розширилась за допомогою таких інструментів, як державні гарантії та кредити, інвестиційні стимули, податкові пільги, і впроваджено систему державного планування розвитку економіки.

У Італії великий акцент робиться на регулюванні підприємств, де держава має контрольний інтерес, впливаючи на широкий спектр економічних сфер, таких як банківська справа, транспорт, комунікації, енергетика, та машинобудування, залучаючи державні інвестиції та програми допомоги [34].

Західноєвропейський стиль економічної політики має свої особливості, включаючи цілеспрямоване формування загальних інститутів та умов господарювання державою, високий рівень державного регулювання економіки та значущість соціальної політики. Багато країн стикаються з аналогічними проблемами, незважаючи на різноманітність взаємодії між бізнесом та державою та національними моделями розвитку.

Стратегічною метою економічної політики європейських держав є забезпечення стабільності розвитку, більшої динамічності економічної політики та вищої конкурентоздатності. Однак досягнення цих цілей може стати внутрішньо суперечливим процесом, оскільки створення умов для зростання конкурентоздатності може призвести до елементів, які не сприятимуть стабільності. Заходи для підвищення темпів росту, такі як послаблення грошових і бюджетних обмежень, можуть також підірвати основи довгострокової стабільності.

У зростаючому конкурентному середовищі та обмежених ресурсах Європа повинна стати лідером у сталому розвитку економіки, залучаючи як національні, так і іноземні капітали. Однак фактори, такі як високі соціальні відрахування, організований ринок праці, податкова регламентація та недосконала гармонізація фінансової політики, ускладнюють приплив

капіталів. Такі обмеження можуть призводити до меншого інтересу інвесторів у вкладання коштів у французькі, італійські та німецькі регіони, зменшуючи тим самим кількість нових робочих місць. Зниження грюндерської активності пов'язано із нестачею інвестицій, що може впливати на конкуренцію між внутрішніми виробниками та породжувати проблему невідкриття нових робочих місць.

В Європі було спробовано відновити старий підхід до політики фінансової стабілізації, який використовувався у Великобританії у 50-60-і роки, у Франції в 50-80-і роки та в Німеччині наприкінці 60-х - на початку 70-х років, включаючи промислову політику та глобальне регулювання. Однак більшість експертів, зокрема в Німеччині, вважають, що короткострокове збільшення державних інвестицій може загальмувати позитивний результат і не сприятиме приватним інвестиціям. Економісти стверджують, що для здобуття значних коштів для реалізації ефективної політики антициклічного впливу, європейські уряди можуть використовувати позикові ресурси або підвищувати податки [35].

У Великобританії та деяких невеликих країнах, таких як Люксембург, Данія, Ірландія, податкове навантаження на бізнес є відносно невеликим, і частка коштів, що перерозподіляються державою, співмірна його мінімальному рівню завдань. Бюджети Фінляндії та Люксембурга показують постійний профіцит протягом останніх п'яти років, що визначається їхньою фінансовою стійкістю. Однак через ускладнення демографічної ситуації та зростання конкуренції на світових ринках можливість збереження традиційної європейської моделі розвитку стає неможливою. За прогнозами Європейської комісії, через старіння населення більшість країн ЄС буде змушена збільшити частку державних витрат у ВВП мінімум на 4-8 процентних пунктів протягом наступних 40 років, і це не буде легко компенсувати [35].

Відмовившись від формальних цільових антициклічних програм, які передбачали державні інвестиції та селективне субсидування підприємств,

значна частина європейських держав вагітільно висловила обурення продовженням реформ для поліпшення умов підприємництва, оскільки це може погіршити фінансові показники державного бюджету. Багато урядів, таких як Німеччина, Франція, Італія, Португалія та інші, які відмовилися від застосування антициклічних програм, ризикуючи бюджетною нестабільністю, почали збільшувати свої витрати [35].

Зниження конкурентоспроможності в Європі може бути розглянуто з двох поглядів: по-перше, як зниження конкурентоздатності товарів через занадто високі витрати та програш на світових ринках за критерієм "ціна-якість"; по-друге, як втрата позицій у глобальній конкуренції за привабливістю для виробництва та привабливістю для капіталу. Високі витрати на працю (соціальні внески, додаткові виплати, зарплати) призводять до високої вартості європейських товарів.

Згідно з світовим та європейським досвідом, нові бізнес-моделі, які базуються на інноваціях, мають значний потенціал для зміцнення конкурентоспроможності та сталого зростання економіки ЄС. Економіка спільної участі виникає внаслідок взаємодії технологічних проривів, нестачі ресурсів, швидкої урбанізації та демографічних зрушень.

Європейська Комісія характеризує економіку спільної участі як сукупність бізнес-моделей, де діють платформи спільної участі, створюючи відкритий ринок для тимчасового використання товарів чи послуг, які часто надаються приватними особами.

Основними факторами розвитку економіки спільної участі є технологічні, економічні та соціальні. Інтернет-технології виступають ключовою силою, яка забезпечує основу для розвитку онлайн-платформ спільної участі та зв'язку їх із постачальниками та споживачами. Поява та поширення мобільних мереж Інтернет значно розширило сферу застосування онлайн-платформ спільної участі, збільшило їхню користь та спонукало до нових послуг. Подальше підвищення технологічного рівня буде сприяти

виникненню та розвитку інших форм платформ спільної участі у майбутньому та розширить спектр наданих послуг.

З економічної точки зору інтернет-технології сприяли зниженню витрат для виходу на ринок індивідуальних постачальників послуг, скорочуючи витрати і час, пов'язані зі спільним використанням матеріальних активів. Наприклад, розвиток онлайн-платформ оренди недорогих товарів, таких як базова побутова техніка, став можливим завдяки інтернет-технологіям і базується на принципах рівноправних відносин між фізичними особами («рівний-рівному»). Технології також допомагають підвищити ефективність ринку, зменшуючи інформаційну асиметрію і сприяючи зниженню цін та зростанню конкурентоспроможності.

Економіка спільної участі включає три категорії суб'єктів: постачальників послуг, які спільно використовують активи, ресурси, час і навички; споживачів цих послуг; та посередників, які об'єднують надавачів послуг та їх споживачів через онлайн-платформи («платформи спільної участі»).

Найбільші платформи спільної участі в ЄС переважно є американського походження, такі як «Airbnb» та «Uber», і базуються в США. Крім того, за винятком «BlaBlaCar», європейські платформи спільної участі, такі як «Wimdu», «9flats», «Gloveler», є малими підприємствами, що свідчить про їхні труднощі на етапі започаткування та розвитку. За даними Європейської Комісії, європейські платформи, включаючи ті, що стосуються економіки спільної участі, складають лише 4% від загальної ринкової капіталізації найбільших світових платформ спільної участі.

У порівнянні з американськими платформами, що діють в США, європейські платформи в ЄС стикаються з рядом бар'єрів у своєму розвитку. Європейська Комісія виділила ці бар'єри у три групи:

- регуляторне середовище в Європейському союзі є більш роздробленим, ніж у Сполучених Штатах, хоча варіації в регуляторних підходах спостерігаються навіть між американськими містами;

– середовище венчурного капіталу в ЄС менш сприятливе порівняно з США (у 2014 році загальний обсяг венчурних інвестицій в ЄС склав 10,5 мільярда доларів США, тоді як у Сполучених Штатах він становив 52 мільярди доларів, що відповідає відповідно 12% і 60% від загального обсягу світових венчурних інвестицій);

– крім того, існують культурні (включаючи мовні) різниці між державами-членами ЄС, які неминуче впливають на підприємства з різноманітним контентом, що діють в економіці спільної участі [37].

Зацікавленість споживачів в економіці спільної участі постійно зростає, що відображається в результатах громадських консультацій та соціологічних досліджень. Наприклад, опитування громадської думки, проведене «Eurobarometer» в березні 2018 року, підтвердило, що 52% громадян ЄС відомі про послуги, які пропонує економіка спільної участі, а 17% з респондентів користувалися цими послугами принаймні раз. З серед тих, хто відвідав платформи спільної участі, майже одна третина пропонувала свої послуги на них принаймні один раз (32%), що свідчить про те, що значна частина користувачів може діяти як постачальники послуг. Приблизно один із десяти опитаних запропонував свої послуги через платформи спільної участі лише один раз (9%), двоє з десяти роблять це час від часу (18%), а 5% є постачальниками послуг на регулярній основі [38].

Деяко більше ніж 40% тих, хто відомий із платформами спільної участі, вважають однією з основних переваг цих платформ зручність організації доступу до послуг порівняно з традиційною торгівлею товарами і послугами. Респонденти також визнають, що серед переваг платформ спільної участі є можливість отримання дешевших або безкоштовних послуг (33%), обміну товарами або послугами (25%) і наявність нових або різноманітних послуг (24%). Чотири з десяти респондентів, які чули про платформи спільної участі або відвідували їх, вважають, що одним із головних недоліків таких платформ є невизначеність того, хто несе відповідальність за вирішення проблем з наданням послуги у разі виникнення проблем (41%). Більше 28%

опитаних виявили відсутність довіри до операцій, які здійснюються через Інтернет, і 27% не довіряють продавцям або постачальникам. [36].

Проаналізувавши досвід держав-членів щодо розвитку економіки спільної участі, Європейська Комісія виділила ряд передових практик, а саме:

- встановлення межових значень для розрізнення між окремими громадянами, які пропонують послуги нещодавно чи не регулярно, та професійними постачальниками послуг;

- узгодження з платформами економіки спільної участі з питань обліку економічної активності з метою полегшення та покращення збору податків, з урахуванням вимог законодавства про конфіденційність особистих даних;

- видача рекомендацій новим бізнес-моделям щодо дотримання правил у сфері працевлаштування та вимог для входу на ринок; відсутність обов'язкових отримань дозволів для короткострокової оренди житла;

- перегляд кількісних обмежень у транспортному секторі та спрощення доступу до ринків для всіх операторів. [39].

- З огляду на динамічний та змінний характер економіки спільної участі, Європейська Комісія планує впровадити систему моніторингу, яка охоплюватиме як розвиваючеся регуляторне середовище, так і економічну та підприємницьку активність. Моніторинг буде спрямований на відстеження динаміки цін і якості послуг, а також виявлення можливих перешкод і проблем, зокрема тих, що виникають через існуючі розбіжності в національних правилах або регуляторних прогалинах. Засоби моніторингу включатимуть:

- регулярні перегляди використання економіки спільної участі споживачами та підприємствами;

- – постійне відображення та систематизація змін у регуляторній політиці держав-членів;

- – взаємодія з зацікавленими сторонами в рамках Форуму єдиного внутрішнього ринку (серії зустрічей учасників ринку протягом року для

оцінювання стану ринку та політики, моніторингу імплементації «АктУ щодо єдиного внутрішнього ринку» та його впливу на нижчий рівень), зокрема проведення форумів для оцінки розвитку економіки спільної участі на місцевому рівні та виявлення передової практики;

– включення результатів моніторингу економіки спільної участі в «Щорічну оцінку єдиного внутрішнього ринку». [37].

Моніторинг сприятиме поточній діяльності Комісії на єдиному внутрішньому ринку з метою підтримки інновацій та підприємництва. Оскільки бізнес-моделі економіки спільної участі є динамічними і швидко розвиваються через використання цифрових технологій, буде необхідно вирішувати питання політики, що можуть виникнути внаслідок використання нових технологій збору даних та наукових досліджень. З метою полегшення доступу до даних і статистичної інформації відповідно до закону про захист персональних даних, платформи спільної участі повинні тісно співпрацювати з органами влади, включаючи Європейську Комісію.

Отже, модель державного регулювання економічної політики можна розглядати як систему складових, що відображає певні аспекти форм і методів впливу держави на розвиток економічного процесу та їх взаємозв'язки. Ця система формується в рамках національної моделі економічного розвитку з метою вирішення стратегічних завдань національної економіки [36].

Практика державного регулювання економіки в різних країнах світу має різноманітні виявлені форми. У країнах з розвинутою ринковою економікою вона охоплює ринкове саморегулювання, громадське регулювання, інституціональне регулювання та державне втручання як пряме, так і непряме. Підходження до державного регулювання економічної політики як до системи дозволяє окреслити аспекти взаємодії державного та економічного секторів для досягнення максимальної ефективності.

2.2. Головні тенденції розвитку економічної політики України

Економічна політика входить до складу загальної державної політики України та спрямована на досягнення загального економічного зростання, високого рівня конкурентоспроможності та сталого розвитку країни. За сучасних умов, економічне зростання в Україні є важливим пріоритетом для національного розвитку. Збільшення євроінтеграційних зв'язків та залежності національної економіки від глобалізації, а також підвищення міжнародної конкуренції, ставлять під актуальність проблему розвитку національної конкурентоспроможності.

Визначення стратегії сталого розвитку України формується під впливом світових тенденцій, спрямованих на балансування соціально-економічних відносин і гармонійний розвиток людства загалом. У вересні 2015 року на Саміті ООН зі сталого розвитку були прийняті нові орієнтири розвитку, відображені у Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020". Україна, долучившись до глобального процесу забезпечення сталого розвитку, об'єднала свої зусилля з іншими країнами-членами ООН [23].

Під час формування держави та впровадження нових інструментів ринкового регулювання соціально-економічних процесів, Україна потребувала чітко визначених показників для оцінки досягнення розвиткових цілей, які представлені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Індикатори оцінки сталого економічного розвитку в Україні [26]

Завдання сталого економічного розвитку	Індикатори
1	2
<p>1. Забезпечити стійке зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу</p>	<p>Чистий притік прямих іноземних інвестицій (за даними платіжного балансу), млрд. дол. США Індекс фізичного обсягу ВВП (середньорічний), % Частка валового нагромадження основного капіталу у ВВП, % Енергоємність ВВП Матеріалоємність ВВП Частка експорту товарів з використанням у виробництві технологій високого та середньовисокого рівня в загальному обсязі експорту товарів, % Місце України у рейтингу за Глобальним інноваційним індексом</p>
<p>2. Підвищити ефективність виробництва на засадах сталого розвитку та розвитку високотехнологічних конкурентних виробництв</p>	<p>Частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП, % Частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %</p>
<p>3. Підвищити рівень зайнятості населення</p>	<p>Частка населення, задоволеного доступністю та якістю послуг шкільної освіти, % Місце України у рейтингу Global Competitiveness Report за напрямом «вища освіта», Кількість університетських міст, одиниць</p>

4. Скоротити частку молоді, яка працює, навчається і набуває професійних навичок	Частка домогосподарств, які потерпають через невідсутність коштів для отримання членом родини будь-якої професійної освіти, % Рівень участі дорослих та молоді у формальних та неформальних видах навчання та професійної підготовки за останні 4 тижні, % населення віком 15–70 років
5. Створити інституційні та фінансові можливості для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення та розвитку креативної економіки	Кількість зайнятих працівників у суб'єктів середнього та малого підприємництва, млн. осіб Частка доданої вартості за витратами виробництва суб'єктів середнього та малого підприємництва, у % до загальної суми доданої вартості за витратами виробництва Частка малих та середніх підприємств, що мають зобов'язання за кредитом або кредитною лінією, в їх загальній кількості, % Місце України у рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business

Після глибокої кризи, яка трапилася в Україні у 2014-2015 роках внаслідок анексії Криму та збройної агресії Росії, супроводжуваної втратами виробничих об'єктів та руйнуванням інфраструктури, країна сталкивалася з важливими викликами. Проте у період між 2016 і 2018 роками відбулася певна позитивна динаміка, що можна охарактеризувати як етап подолання кризи та відновлення економіки. В цей період також відбувався перехід до стійкої тенденції економічного зростання, викликаний проведенням значущих реформ та глибоких перетворень у системі економічних зв'язків на всіх рівнях.

Незважаючи на нові виклики, такі як торговельні обмеження з боку Росії, обмеження міжнародних транзитних перевезень вантажів через

територію Росії та припинення переміщення вантажів у зоні конфлікту на Донбасі, економіка України у період з 2016 по 2018 роки виявила стійкість та вийшла на шлях відновлення, фіксуючи позитивні тенденції. На жаль, динаміка ВВП залишалася обмеженою: 2,4% у 2020 році, 2,5% у 2021 році та 3,4% у 2022 році (рис. 2.2).

Рисунок 2.2 – Динаміка ВВП України в 2020-2022 рр., % [40]

У 2022 році економіка продемонструвала зростання ВВП на рівні 3,2%, що порівняно з попереднім роком (2,5%). Це зростання було підтримано розширенням внутрішнього попиту, включаючи як споживчий, так і інвестиційний попит, із супутнім зростанням зовнішнього попиту. Варто відзначити, що ця динаміка ВВП у 2022 році трошки нижча в порівнянні із попереднім прогнозом, розробленим Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у жовтні 2022 року, де враховувалося реальне зростання ВВП у 2021 році на рівні 3,5%.

Підсумки 2022 року свідчать про підтримання економічної активності на високому рівні, адже темпи зростання ВВП склали 3,3%, що майже ідентично показникам 2021 року.

Ключовими факторами, які вплинули на динаміку ВВП, стали висока інвестиційна активність, зростання купівельної спроможності та покращення споживчих настроїв. Крім того, на внутрішньому ринку спостерігалась висока конкуренція від іноземних аналогів, а також сповільнення економічної активності в світі та зміцнення гривні.

Зростання ВВП та доходів населення, при підтримці значущого зниження темпів інфляції, разом із позитивним сальдо платіжного балансу та інтенсивними інвестиційними процесами, створює стійку основу для подальшого розвитку ефективного ринкового середовища та поліпшення добробуту населення України. (рис.2.3.) [42].

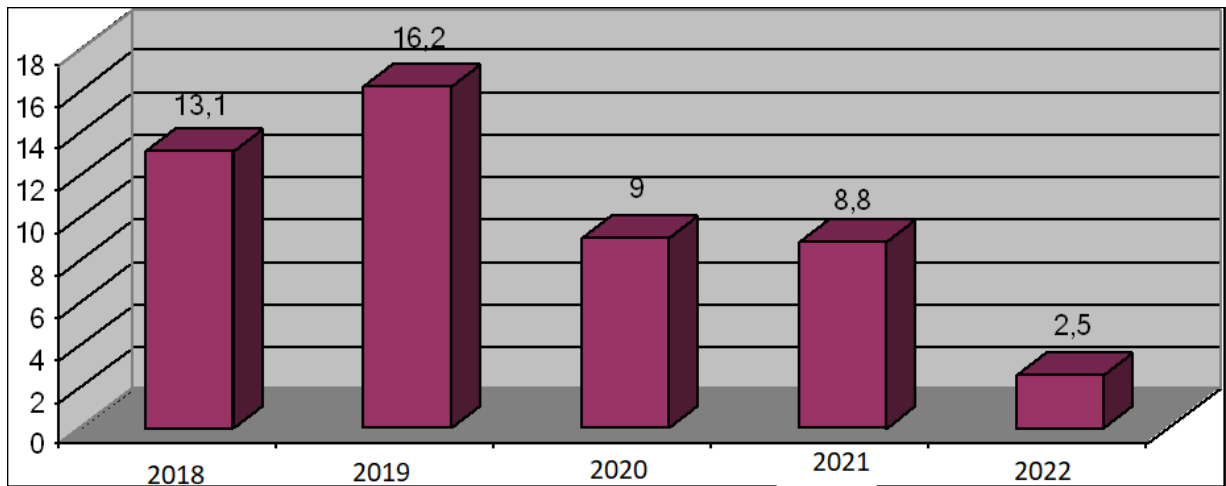

Рис 2.3. Річні зміни цін на споживчому ринку

Умови слабого попиту в економіці під впливом триваючого, але пом'якшеного карантину в цілому стримували зростання цін. У той же час послаблення гривні викликало певне підвищення цін на товари середньо- та довгострокового використання.

У серпні 2021 року вартість промислових товарів значно прискорила свій ріст, збільшившись до 2,3%, порівняно з 0,4% у липні (річний приріст залишався на рівні 4,7% нижче минулорічного рівня). Це прискорення було реакцією внутрішнього ринку на постійне підвищення цін на світовому ринку в умовах збільшення попиту. Зокрема, ціни на промислову продукцію, яка реалізується за межами України, зросли швидше (на 3,5%), ніж в її внутрішніх межах (на 2%) [42]. Основні зміни відбулися в галузі добувної промисловості (рис.2.4.).

Рис 2.4. Зміни цін за окремими галузями в 2021 році, % у річному розрахунку [42]

Темпи приросту цін у промисловості за основними галузями має негативну тенденцію -4,7%. Зміни торкнулись добувної промисловості, ціни з початку року якої зменшились на 25,9% (табл.2.5).

Таблиця 2.5 – Темпи приросту/ зниження цін у промисловості та внески до зміни цін за основними галузями [42]

Галузь економіки	Серпень 2021 (липень 2021)
------------------	----------------------------

	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %
Промисловість, в цілому	2,3 (0,4)	- -	4,7 (-7,5)
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	10,1 (0,0)	1,2 (0,0)	-25,9 (-34,0)
Добування кам'яного вугілля	-0,3 (-0,9)	-0,01 (-0,02)	-31,1 (-27,1)
Добування сирої нафти та природного газу	28,9 (-5,4)	1,1 (-0,2)	-40,5 (-59,3)
Добування металевих руд	2,2 (5,1)	0,1 (0,2)	-22,4 (-21,8)
Переробна промисловість	1,9 (1,3)	1,2 (0,8)	1,7 (-0,5)
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	1,8 (0,9)	0,4 (0,2)	9,2 (7,3)
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	-1,6 (5,1)	-0,1 (0,2)	-15,7 (-14,9)
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	0,3 (6,1)	0,01 (0,15)	4,9 (3,7)
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	0,6 (0,1)	0,04 (0,01)	1,3 (0,6)
Металургійна промисловість	5,1 (1,5)	0,7 (0,2)	-4,4 (-9,9)
Машинобудування	0,6 (-0,2)	0,04 (-0,01)	-1,8 (-2,1)
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	-0,4 (-1,6)	-0,1 (-0,4)	-9,4 (-9,8)

У 2020 році відбулося значне зниження інфляційного тиску, яке перевершувало прогнозні показники. Це було результатом монетарної політики Національного банку України, спрямованої на досягнення цінової стабільності в поєднанні з ретельною фіскальною політикою, тривалим зміцненням гривні та зниженням світових цін на енергоносії.

У 2021 році однією з ключових особливостей розвитку країни є значно менший темп інфляції, який на початку року становить 1,2%. В річному вираженні інфляція складає 2,5% і залишається вдвічі нижчою за цільовий рівень у 5% (± 1 в.п.) [40].

Зростання цін з початку року склало 1,2% і було надзвичайно низьким порівняно з останніми роками. Ціни на промислові товари значно прискорили свій ріст – у серпні 2020 року вони зросли на 4,7% порівняно з минулим роком. Це прискорення пов'язане із зростаючими цінами на більшість товарів на світовому ринку. Ціни на будівельні матеріали також значно прискорили свій ріст в липні, досягнувши 2,2% в річному вираженні, що в основному пов'язано з подорожчанням вартості будівництва комплексних промислових споруд.

Незважаючи на певне пом'якшення, з точки зору попередження інфляційних ризиків, політика Національного банку наразі підтримує динаміку цін в межах прогнозованого тренду (5,9% на кінець року), що відповідає загальній позитивній тенденції економічного розвитку [41].

Слід відзначити, що у формуванні зростання відбулося зміщення основних драйверів розвитку. Ключовими факторами для інших галузей послуг можна вважати:

Підвищення попиту на послуги у сфері державної оборони та управління, технічної, наукової, та професійної діяльності, а також в областях охорони здоров'я і інвестиційного сектору;

- умови значного зниження рівня інфляції сприяють підвищенню прибутковості банківського сектору за умови збереження високих відсоткових ставок (чисті комісійні та процентні доходи банків);

- збільшення пропозиції послуг у сфері охорони здоров'я з боку комерційних установ;

- управління нерухомістю передбачає зростання пропозиції новозбудованого житла на ринку;

- активний розвиток інформаційного сектору на міжнародних ринках завдяки конкурентним перевагам.

За підсумками 2020 року індекс промислової продукції зазнав зменшення на 1,8% протягом трьох попередніх років після поступового відновлення. У переробній промисловості спостерігалось зниження на 2%, а

в секторі постачання пари, газу, та електроенергії – на 4,1%. Виробництво у добувній промисловості залишилося стабільним, не зазнаючи змін (0%) [43].

У переробній промисловості відзначено позитивні результати в окремих секторах, таких як виробництво оптичної та електронної продукції, комп'ютерів (зростання на 4,3%), фармацевтична галузь (збільшення на 5,1%), виробництво устаткування та машин (підвищення на 1,4%), хімічна промисловість (зростання на 3,3%), а також виробництво меблів, іншої продукції, монтажу та ремонту (зростання на 0,2%), тютюнових виробів та напоїв, харчових продуктів (підвищення на 0,2%). У галузі добувної промисловості обсяги виробництва залишилися на рівні 2019 року (0%). Негативні тенденції в добувній промисловості почали проявлятися з вересня того року. Основними факторами, які вплинули на виробництво у добувній промисловості, були зменшення споживання вугілля енергетичним сектором, логістичні труднощі у залізничному транспорті та виснаження ресурсної бази природного газу. Результати 2020 року визначили наступні тенденції у виробництві:

- у металургії – зменшення на 3,1%. З червня місяця випуск металургії падав з максимумом у листопаді – на 14,2%. У грудні 2020 року скорочення обсягів металургійного виробництва вже становило 10%;

- у машинобудуванні – зменшення на 5,6%. Скорочення виробництва спостерігалось майже весь 2020 рік. У грудні 2021 року виробництво зменшилося на 14,5%;

- тютюнових виробів та напоїв, харчових продуктів – зростання на 0,2%. Обсяги виробництва в останні місяці року скорочувалися (у грудні – на 2,4%).

До факторів впливу слід віднести низький врожай окремих сільськогосподарських культур, високу конкуренцію на внутрішньому ринку з боку іноземних аналогів та тимчасову зупинку роботи підприємств тютюнової галузі.

У секторі постачання пари, газу та електроенергії спостерігалось скорочення на 4,1% протягом 2019 року. Падіння виробництва у грудні 2020 року склало 15,7%. Основними факторами впливу були теплі погодні умови, зупинка та модернізація електростанцій, зменшення обсягів розподілення природного газу місцевими трубопроводами та зменшення виробництва у галузях, які є основними споживачами електроенергії [40].

Незважаючи на зменшення обсягів промислового виробництва, економіка продовжувала зростати завдяки позитивному внеску будівництва, сільського господарства, а також сфер послуг, таких як державне управління, фінансова та страхова діяльність, охорона здоров'я, інформація та телекомунікації, професійна, наукова та технічна діяльність.

Як і упродовж попередніх років, сільськогосподарське виробництво залишалося одним із основних драйверів, зростаючи на 1,1% протягом 2020 року (у порівнянні з 8,1% у 2018 році), особливо завдяки вищим обсягам врожаю зернових та олійних культур у 2019 році. Роздрібний сегмент внутрішньої торгівлі також відіграв важливу роль у стійкому зростанні платоспроможності населення, збільшившись на 10,5% протягом 2020 року (порівняно із 6,2% у 2018 році).

Згідно з попередніми даними за 2020 рік, індекс сільськогосподарської продукції показав зростання на 1,1%, де виробництво у тваринництві збільшилося на 0,5%, а у рослинництві - на 1,3%. У цьому році були досягнуті рекордні показники збору врожаю соняшнику (понад 15 млн. тонн) та зернових культур (понад 75 млн. тонн, що є найвищим показником за роки незалежності). Завдяки поліпшенню епідеміологічної ситуації в свинарстві, стабільному попиту як внутрішньому, так і зовнішньому, відбувався розвиток тваринництва [43].

У рослинництві за останні п'ять років було фіксовано кілька етапів значного збору врожаїв окремих сільськогосподарських культур. Це визначалося орієнтацією на зовнішні ринки (зокрема, соняшник та зернові) та високою рентабельністю їх вирощування (рис.2.5.).

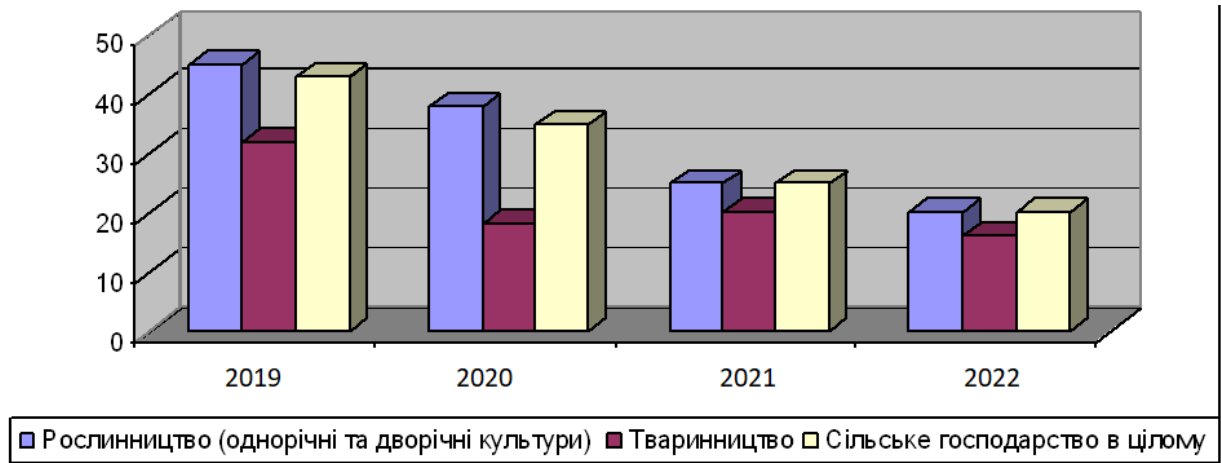

Рис. 2.5. Рентабельність операційної діяльності сільськогосподарського виробництва [43]

Позитивні результати в значній мірі були обумовлені зростанням виробництва у галузі птахівництва (м'ясо птиці та яйця) та свинарства (збільшення обсягів вирощування свиней), але одночасно розвиток галузі стримували високі фінансово-трудова витрати та конкуренція з імпортою молочної продукції.

Будівельна сфера відіграла ключову роль у формуванні економічної динаміки, демонструючи зростання на рівні 20% у 2021 році (у порівнянні з 8,5% у 2018 році). Цей розвиток підтримувався відновленням транспортної інфраструктури та модернізацією виробничих об'єктів.

Сфера будівництва залишалась лідером з темпами зростання вже четвертий рік поспіль, завдяки збільшенню будівництва нежитлових об'єктів та інженерних споруд. Цей розвиток був підтриманий також активною державною політикою щодо поліпшення транспортної інфраструктури, реалізованою за рахунок коштів міжнародних донорів, а також коштів місцевого та державного бюджетів.

Динаміка показників оплати праці та пенсійного забезпечення значно прискорила у порівнянні з попереднім періодом. Якщо у 2020 році спостерігалось суттєве зниження реальної заробітної плати (на 20,2%), то у 2021 році відбулося збільшення на 9%, де важливою роллю виявилось

зниження податкового навантаження на оплату праці. У 2017 році та 2018 році спостерігалось ще значніше зростання реальної заробітної плати - відповідно на 19,1% та 12,5% [40].

Підсумкове зростання внутрішньої торгівлі в 2021 році було обумовлене невеликим підвищенням у оптовій торгівлі, інтенсивним розвитком роздрібного сегменту ринку та збільшенням купівельної спроможності населення на тлі низької цінової динаміки на внутрішньому споживчому ринку та зміцненням гривні.

Динаміка у транспортній сфері залишалась позитивною упродовж 2021 року, завдяки стабільному зростанню пасажиро- та вантажообороту. У вантажному транспорті спостерігалось підтримування активності завдяки попиту від будівельних підприємств та агровиробників, особливо у сфері будівництва та ремонту інфраструктурних об'єктів. Пасажирський транспорт відзначався зростанням завдяки активному розвитку авіаційного сектору, включаючи ефективну діяльність авіаперевізників та лібералізацію ринку авіаперевезень. У той час як транспортні послуги в промисловості зазнавали труднощів через логістичні проблеми у залізничному транспорті, такі як значний знос рухомого складу та періодичні затримки у морських портах [43].

За період з 2016 по 2021 рік, незважаючи на негативний тиск з боку Російської Федерації у торговельній сфері, спостерігалися позитивні тенденції у динаміці експорту. Це було результатом розширення інтеграційних процесів з європейським співтовариством, переорієнтації на нові зовнішні ринки та поліпшення зовнішньоекономічної кон'юнктури для основних товарів вітчизняного експорту.

Згідно з новою методологією Global Competitiveness Report, Україна посідає 85-е місце серед 140 країн, що означає певне поліпшення на 2 позиції. Однак існують проблемні компоненти, які впливають на загальний рейтинг, такі як "Макроекономічна стабільність" (131 місце), "Фінансова система" (117 місце) та "Інститути" (110 місце). Деякі з індикаторів, які

вказують на низькі бали для України, включають вплив організованої злочинності на вартість ведення бізнесу, рівень інфляції, динаміку боргу, рівень тероризму, незалежність судової системи та інші [31].

У міжнародному рейтингу GSCI Україна займає 74-е місце (з рейтингом 44,7), що свідчить про статус країни, яка розвивається. Значними слабкими сторонами є рейтинг інтенсивності використання ресурсів та рейтинг можливостей ефективного управління на рівні країни [33].

Міжнародні рейтинги сталого розвитку наголошують, що зовнішні можливості для розвитку корпорацій в Україні в сучасних умовах є обмеженими. Вітчизняні корпорації, реагуючи на нові виклики сталого розвитку країни, враховують не лише економічний аспект, але й вимоги соціальної та екологічної відповідальності з боку зацікавлених сторін.

Однією з ключових умов для забезпечення сталого розвитку країни є ефективне використання та приведення в рух інвестиційних ресурсів. Це пояснюється тим, що інвестиції відкривають широкі можливості для досягнення соціального впливу та виконання стратегічних завдань у всіх сферах економічної діяльності.

Однією з ключових ознак утвердження позитивних тенденцій є тривале підтримання високої позитивної динаміки інвестиційного компонента економічного зростання протягом 2021 року, як уже четвертий рік поспіль. Зростання капітальних інвестицій в цьому періоді становило 15,5%, що було визначено активністю вітчизняних інвесторів у сфері бізнесу та державного сектору. Це стало можливим за умови збереження макроекономічної стабільності, продовження економічних реформ та зниження інвестиційних ризиків.

Чистий притік прямих іноземних інвестицій у 2021 році оцінюється на рівні 2,5 млрд. доларів США, що, хоча менше в порівнянні з поставленими цілями на 2020 рік, проте перевищує показник 2019 року на 144 млн. доларів США. Висока інвестиційна та споживча активність знайшла своє відображення в реальних показниках розвитку різних секторів економіки,

зокрема, спостерігалось зростання обсягів виробництва майже у всіх галузях, за винятком промисловості, яка мала негативний річний показник протягом 7 місяців [44].

Приблизно третина всіх капітальних інвестицій спрямовувалася в машини, обладнання та інвентар, що є ключовою складовою процесу модернізації та технологічного оновлення виробничих потужностей підприємств. Це особливо важливо в умовах поширення процесів модернізації підприємств, активізації державної інвестиційної політики, збільшення обсягів інвестування в інфраструктурні проекти та розширення співпраці між виробниками. Це відобразилося в значній частці капітальних інвестицій, витрачених на модернізацію підприємств у промисловості та транспорті та зв'язку.

Основними джерелами росту інвестицій є ресурси сектору нефінансових корпорацій та бюджету (державного та місцевих), а також суб'єкти промислового виробництва, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, а також сфери державного управління й оборони. Загалом реальний приріст основної складової інвестиційного попиту, якою є валове нагромадження основного капіталу (ВНОК), за розрахунками Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України на основі квартальної звітності Державного комітету статистики, склав 12,8% за період 9 місяців у 2019 році. Його частка у загальному обсязі ВВП також зросла і становила 16,1%, що порівняно з 15,8% за відповідний період 2018 року [44].

Отже, реальний приріст ВНОК перевищує цільовий показник на 1,9 рази у 2021 році (6,7%). Варто відзначити позитивну тенденцію збільшення питомої ваги ВНОК у ВВП, незважаючи на те, що вона залишалась меншою, ніж цільовий показник (17,1%), в умовах посилення ролі споживчої складової у формуванні ВВП (рис.2.6.) [44].

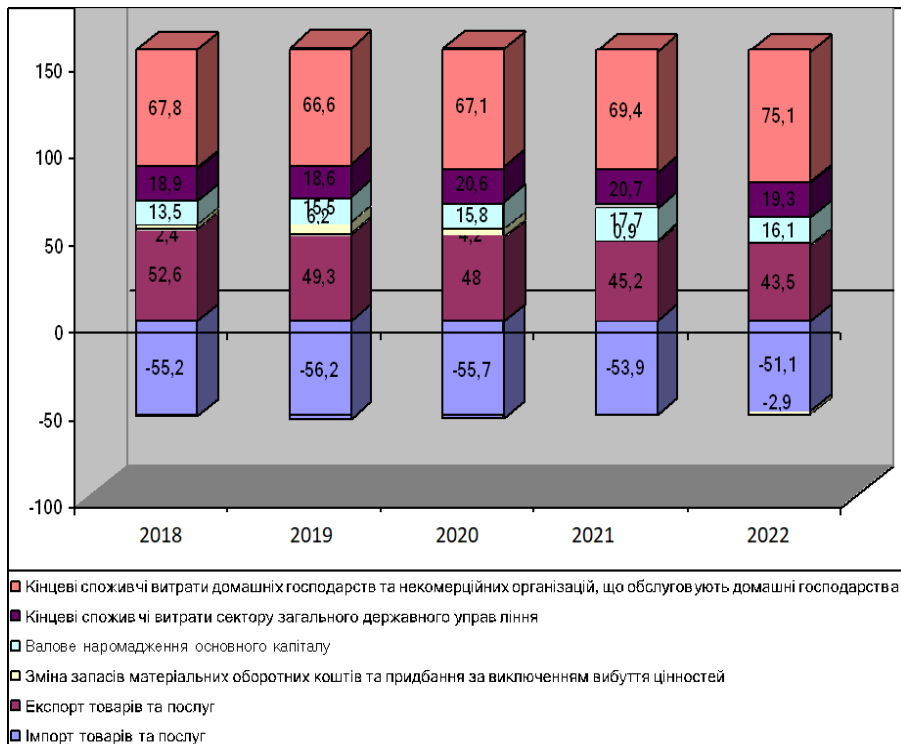

Рисунок 2.6 – Структура ВВП за категоріями кінцевого використання, % до ВВП [44]

У 2022 році спостерігалось четверте поспіль зростання обсягів освоєних капітальних інвестицій (див. діаграму). У цей період відбулося збільшення на 15,5%, що є меншим, ніж у 2021 році (16,4%) та у 2017 році (22,1%) [45]. Капітальні інвестиції в промисловості значно зросли, встановивши рекордний показник за останні роки – 35%. Багато підприємств як у добувній, так і в переробній промисловості в даний момент перебувають у процесі модернізації.

У результаті 2022 року обсяги освоєних капітальних інвестицій збільшилися на 65% у порівнянні з рівнем 2015 року та на 94% у порівнянні з рівнем 2018 року, що свідчить про подолання втраченого потенціалу під час кризового періоду.

Зауважимо, що зростання обсягів освоєних капітальних інвестицій відзначилося в більшості регіонів України. Лідерами за темпами зростання є Волинська (74,2%), Херсонська (66,1%), Миколаївська (40,1%), Київська (33,4%), Дніпропетровська (23,6%) області та м. Київ (9%). Зменшення мало

місце лише в чотирьох регіонах і було переважно незначним (Одеська, Вінницька, Хмельницька, Рівненська області).

Щодо джерел фінансування, капітальні інвестиції найчастіше здійснювалися за рахунок власних коштів підприємств та бюджетних ресурсів. За напрямками, інвестиції спрямовувались на будівництво інженерних споруд (транспортна інфраструктура), нежитлові будівлі та модернізацію обладнання й інвентарю. Фінансування транспортних засобів та нематеріальних активів зменшилося порівняно з 2018 роком. Власні кошти підприємств залишалися основним джерелом капітальних інвестицій (див. діаграму 2.7.).

Ключовими факторами, які впливали на динаміку капітальних інвестицій, є макроекономічна стабільність та, як результат, зниження інвестиційних ризиків; підвищення інвестиційної привабливості України; позитивні фінансові результати підприємств у попередніх періодах; збільшення капітальних видатків у бюджеті; повільне відновлення кредитування внутрішньою банківською системою; низька активність на ринку житлового будівництва та недостатня активність іноземних інвесторів.

Рисунок 2.7 – Капітальні інвестиції за джерелами фінансування, % [45]

Інвестиційна діяльність виступає як ключовий фактор, який забезпечує стабільне економічне зростання країни. Це дозволяє ефективно привласнювати іноземні інвестиції для реалізації соціально-економічних завдань та цілей як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі. Отже, інвестиційна діяльність виступає вирішальним чинником у всій економічній політиці країни [28].

Загальні результати розвитку економіки України за 2019 рік свідчать про створення основи для подальшого якісного економічного росту. Це відбулося в контексті реалізації урядових реформ, спрямованих на усунення головних перешкод для функціонування ринку на правових конкурентних

засадах та створення надійних гарантій проти корупції та кримінальних дій у фінансовій сфері.

Проведений аналіз економічної політики України вказує на недоліки держави в конкурентному середовищі та проблеми, пов'язані зі сталим розвитком, такі як нераціональне використання ресурсів, залежність від імпортованих енергоресурсів та орієнтація на експорт сировини. Додатково, проблеми політичної та соціальної нестабільності, екологічні проблеми, відсутність чіткої стратегії розвитку, високий рівень корупції та низький рівень якості життя є чинниками, які обмежують подальший розвиток [46].

Понижений рівень конкурентоспроможності України у сучасних умовах глобалізації головним чином пов'язаний з відсутністю ефективного механізму державного управління економікою, що призводить до втрати конкурентного потенціалу виробничого сектору [46].

Для подальшого покращення інвестиційного клімату в Україні важливим є вдосконалення організаційної та правової бази з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Також необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат та забезпечити дієздатність механізмів. Одержання економічної ефективності вимагає глибоких соціально-економічних перетворень в Україні та формування нового глобального партнерства.

Висновки до Розділу 2

У другому розділі було висвітлено особливості реалізації економічної політики у розвинених країнах. Вказано, що модель державного регулювання економічної політики можна розглядати як систему складових, що відображають аспекти форм і методів впливу держави на розвиток економічного процесу та їх взаємозв'язки. Ця система виникла в межах національної моделі економічного розвитку з метою вирішення завдань стратегічного розвитку національної економіки [36].

Практика державного регулювання економіки в різних країнах світу має багатогранний характер. У більшості країн із розвинутою ринковою економікою сформувався складний механізм регулювання економіки. З одного боку, це механізм ринкового саморегулювання, а з іншого — різноманітні механізми громадського регулювання (контроль цін, діяльність товариств споживачів, профспілковий рух) та інституціонального регулювання з боку ринкової інфраструктури (регулювання страхових компаній, бірж, комерційних банків) та державного втручання, яке може бути як прямим, так і непрямим.

Розглядання державного регулювання економічної політики як системи дозволяє визначити ті аспекти взаємодії державного і економічного секторів, які забезпечують його максимальну ефективність.

Також було проведено аналіз основних тенденцій розвитку економічної політики України, з якого випливають наступні висновки. Порівняльний аналіз економічної політики України свідчить про недостатню реалізацію держави у конкурентному середовищі та проблеми сталого розвитку через економічні виклики, такі як нераціональне використання ресурсів, залежність від імпортованих енергоресурсів, спрямованість на експорт сировини та імпорт високотехнологічних товарів. Також проблеми включають політичну

та соціальну нестабільність, екологічні питання, відсутність чіткої стратегії розвитку, високий рівень корупції та низький рівень якості життя в цілому [46].

Низький рівень конкурентоспроможності України в умовах глобалізації в основному пов'язаний з відсутністю ефективного механізму державного управління економікою, що призводить до втрати частини конкурентного потенціалу виробничого сектору [46].

Для подальшого поліпшення інвестиційного клімату в Україні важливим є вдосконалення організаційної та правової бази для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та формування основи для підтримки та розвитку ефективних механізмів. Досягнення економічної ефективності вимагає проведення глибоких соціально-економічних перетворень в Україні та укладення нового глобального партнерства.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1 Напрямки розв'язання проблем економічного розвитку України

В умовах постійного загострення міжнародної конкуренції держава має створювати умови для підвищення ефективності та конкурентоспроможності української економіки. Це можна досягти, передусім, проведенням збалансованої макроекономічної політики.

Основними стратегічними принципами формування національної моделі сталого розвитку вважаються: забезпечення стабільності політичного ладу, зовнішньої та внутрішньої безпеки; створення міжгалузевої структури виробництва, відповідної світовим стандартам і потребам економіки держави; підвищення соціально-екологічної орієнтації галузей; технічне оновлення виробництва на основі впровадження новітніх наукових досягнень, енерго- та ресурсозаощадливих, безвідхідних технологій, широке використання відновлюваних джерел енергії, вирішення проблеми утилізації відходів у процесі господарської діяльності; регульоване збільшення обсягу виробництва; формування раціональної структури виробництва, розподілу та використання енергії, підвищення технічного рівня та екологічної безпеки.

Для вирішення цього складного та актуального завдання необхідна реалізація ефективного механізму державного регулювання економіки. Цей механізм можна представити як складну систему соціально-економічних відносин між об'єктами, суб'єктами регулювання та державою. В його структурі входять елементи, які забезпечують реалізацію та ефективну організацію регулюючої функції держави (див. рис. 3.1). Однією з функцій

державного управління є державне регулювання економіки, тому наведений механізм є виведеним від механізму державного управління. [1, 11].

Рисунок 3.1 – Механізм державного управління економіки та вибір економічної політики

Відповідно до рисунку 3.1, паралельний аналіз обраних методів державного регулювання економіки та ефективності їх використання, враховуючи функції, є основою для визначення напрямку економічної політики. Перший крок для держави полягає у формуванні економічної політики, а наступним етапом є реалізація ключових функцій. Сучасні умови розвитку вимагають, щоб держава використовувала ефективні методи регулювання, враховуючи потреби та вимоги суспільства, оперативно реагувала на зміни в економіці [9].

Отже, механізм державного регулювання економіки розглядається як система. Його складові, такі як цілі, суб'єкти, об'єкти, функції, методи, принципи, форми та завдання, взаємодіють та взаємодіють між собою, визначаючи економічну політику країни. Реалізація ефективної економічної політики сприятиме виконанню регулюючої функції держави та досягненню стратегічної мети у сфері державного управління.

Запропонований механізм розкриває сутність державного регулювання економіки, забезпечуючи відносини між об'єктами та суб'єктами державного регулювання, які, взаємодіючи з асиметричним впливом їхніх елементів, утворюють цілісну систему. Формування складових економічної політики як інструмента реалізації державної регулюючої функції у механізмі державного управління економікою є результатом використання механізму державного регулювання економіки.

На шляху здійснення державного регулювання економічної політики в Україні існує ряд проблем. Однією з перешкод є відсутність на державному рівні єдиної нормативно встановленої процедури "відбору" загальноекономічних проблем для прийняття рішень. Серед ключових проблем у забезпеченні ефективного державного регулювання соціально-економічного та екологічного розвитку в Україні можна визначити відсутність системного підходу до національної політики та невизначеність стратегічних перспектив розвитку. Також виявляється недостатнє використання інструментів державного регулювання, спрямованих на

стимулювання економічного розвитку, низька інституційна та фінансова спроможність органів державної влади щодо вирішення питань державного управління, а також недосконалість та незавершеність формування моделі управління. Додатковою проблемою є відсутність дієвих та ефективних механізмів формування державного бюджету на основі соціальних стандартів надання послуг, що гарантовані державою незалежно від місця проживання громадян.

Для вирішення цих проблем необхідно належне нормативно-правове забезпечення державного регулювання економічного розвитку. В даний час виникає необхідність у доопрацюванні та прийнятті ряду підзаконних актів та законів, які закріпили б довгострокову концепцію сталого розвитку України. Визначення пріоритетів і перспектив, адекватне формування цілей розвитку економіки з урахуванням наявного ресурсного забезпечення, вимагає запровадження стратегічного підходу до державного регулювання економічної політики.

Ефективність державного регулювання економіки визначається правовою основою функціонування економіки. Наразі вітчизняна законодавча база стосовно розвитку підприємництва, реформування економіки, залучення закордонного капіталу та інвестиційного розвитку є недостатньо розробленою. Тому найактуальнішою проблемою державного регулювання є прийняття та розробка економічних законів. Важливу роль в економіці України в умовах переходу до ринку відіграє державне регулювання електрозв'язку, видобувних галузей паливно-енергетичного комплексу, житлово-комунального господарства та залізничного транспорту. Дефіцит ресурсів, несприятливий інвестиційний клімат та недосконалість правових актів роблять перерозподіл доходів основною проблемою державного регулювання економіки України.

Створення єдиної системи економічного планування та прогнозування залишається актуальною проблемою для держави. Аналіз соціально-економічного розвитку, стану ринків, прогнозу науково-технічного прогресу

та результатів досліджень є основою для розробки прогнозу. Бюджетне планування, визначаючи економічні важелі та джерела фінансування, повинно бути частиною системи планування та прогнозування. Це має стати основою для єдиної методології грошово-кредитної емісії та формування державного бюджету.

Проблема впровадження та формування програм державного рівня стає важливою в умовах переходу до ринкових відносин. Наразі в Україні існує більше 70 таких програм, проте відсутній ефективний механізм економічного стимулювання та фінансування, відсутня система пільг та не виділено коштів для їх реалізації. Впровадження цих програм дозволить технічно переозброїти виробництво та подолати економічну кризу в Україні.

Державне регулювання економіки повинне виступати діючим фактором економічних реформ, спрямованих на перехід до ринкової економіки. Збільшення обсягу інвестицій сприятиме підвищенню ефективності економіки. Виважена економічна політика визначає результативність економічних інструментів, ураховуючи, що традиційні методи, такі як тарифні обмеження, державне замовлення та інші, вже не є достатньо результативними. Таким чином, держава повинна здійснювати стратегічний вплив на економіку, базуючись на принципах, які доповнюють традиційні ринкові механізми [50].

Отже, зважена економічна політика передбачає вибір оптимального інструментарію для регулювання макроекономічних процесів, забезпечуючи необхідні результати. Умови в Україні вимагають реалізації такої політики через глибокі інституційні реформи та доповнення ринкових інструментів державною політикою, спрямованою на досягнення стійкого економічного зростання. Держава повинна активно формувати інституційний фундамент для сприйняття позитивних сигналів до економічного зростання шляхом структурних зрушень, таких як функціональна підтримка експорту, інвестицій та інновацій, реформа фінансової системи та створення робочих

місць. Ці зрушення мають стимулювати розвиток внутрішнього ринку та підвищення життєвого рівня населення.

Основною метою реформи фінансового сектору України є створення конкурентоспроможної фінансової системи, що забезпечить сталий економічний розвиток відповідно до стандартів ЄС. Це передбачає якісні зміни, такі як впровадження міжнародних стандартів звітності та аудиту, а також кількісні показники, такі як зниження інфляції, збільшення частки безготівкових операцій та інші конкретні цілі для покращення фінансового стану країни.

Глобалізація ринку та швидкі технологічні трансформації відкривають нові перспективи для розвитку малих та середніх підприємств (МСП) і мають значний вплив на конкурентне середовище в сфері бізнесу. Для досягнення успіху в цьому контексті необхідно ефективно перебудовувати організаційну структуру виробництва та підприємств, активно розвивати інноваційну діяльність і систему підприємницької освіти, а також вирішувати проблеми зайнятості на рівні як окремих регіонів, так і в цілому в державі. Загалом, модернізація підприємницької діяльності в Україні можлива лише за умови інтегрованого включення сектору малих та середніх підприємств у соціально-економічну систему країни. У цьому контексті стає критично важливою необхідність регіонального та державного регулювання у сфері ринкових відносин, з використанням досвіду як вітчизняних, так і міжнародних вчених.

3.2. Економічна політика у сфері малого та середнього бізнесу

Економічна політика у сфері МСП представляє собою процес реалізації економічних функцій через різноманітні заходи впливу держави на створення та розвиток малих і середніх підприємств з метою досягнення поточних та перспективних цілей. Це включає встановлення та підтримку системи

діяльності суб'єктів суспільних відносин і їхнє своєчасне корегування в залежності від умов та факторів.

На сучасному етапі важливо провести модернізацію економічної політики у сфері МСП, зосереджуючи увагу на зміні продуктивних сил та інституційному середовищі для підвищення конкурентоспроможності та стійкості національної економіки. Одним із способів стимулювання підприємницької діяльності є створення стартап-центрів при університетах, де особи із інноваційними та бізнес-ідеями можуть отримати базові компетентності, консультації та навчання в галузі підприємництва. Це сприятиме привертанню молодого покоління до підприємницької діяльності та впливатиме на формування подальшої економічної політики у сфері МСП.

В Україні проведення економічної політики у сфері МСП зіткнулося із численними труднощами, викликаними реформуванням економіки та змінами у власницьких відносинах. Для подолання цих труднощів передбачено ряд заходів у Законі України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва". На рис. 3.2 подано систематизацію основних проблем у сфері МСП [54].

Серед ключових індикаторів для оцінки економічної політики у сфері МСП можна визначити кількість працездатних осіб та обсяг реалізованої продукції. Порівнюючи сектор МСП в Україні з іншими країнами, можна зробити висновок про певну схожість використовуваних економічних показників. Аналізуючи основні показники сектору МСП в Україні та країнах ЄС, можна зробити висновок: чим розвиненіша економіка країни, тим менше становить частка малого і середнього бізнесу у її економіці. На практиці в Україні сектор МСП визначається переважно дрібними підприємствами, більшість яких не характеризується інноваційним підходом [56].

До 2014 року частка суб'єктів малого та середнього підприємництва складала 99,96% від усієї кількості суб'єктів господарювання, що відповідало європейським стандартам. Однак починаючи з 2014 року відбувся кількісний спад у всіх видів бізнесу.

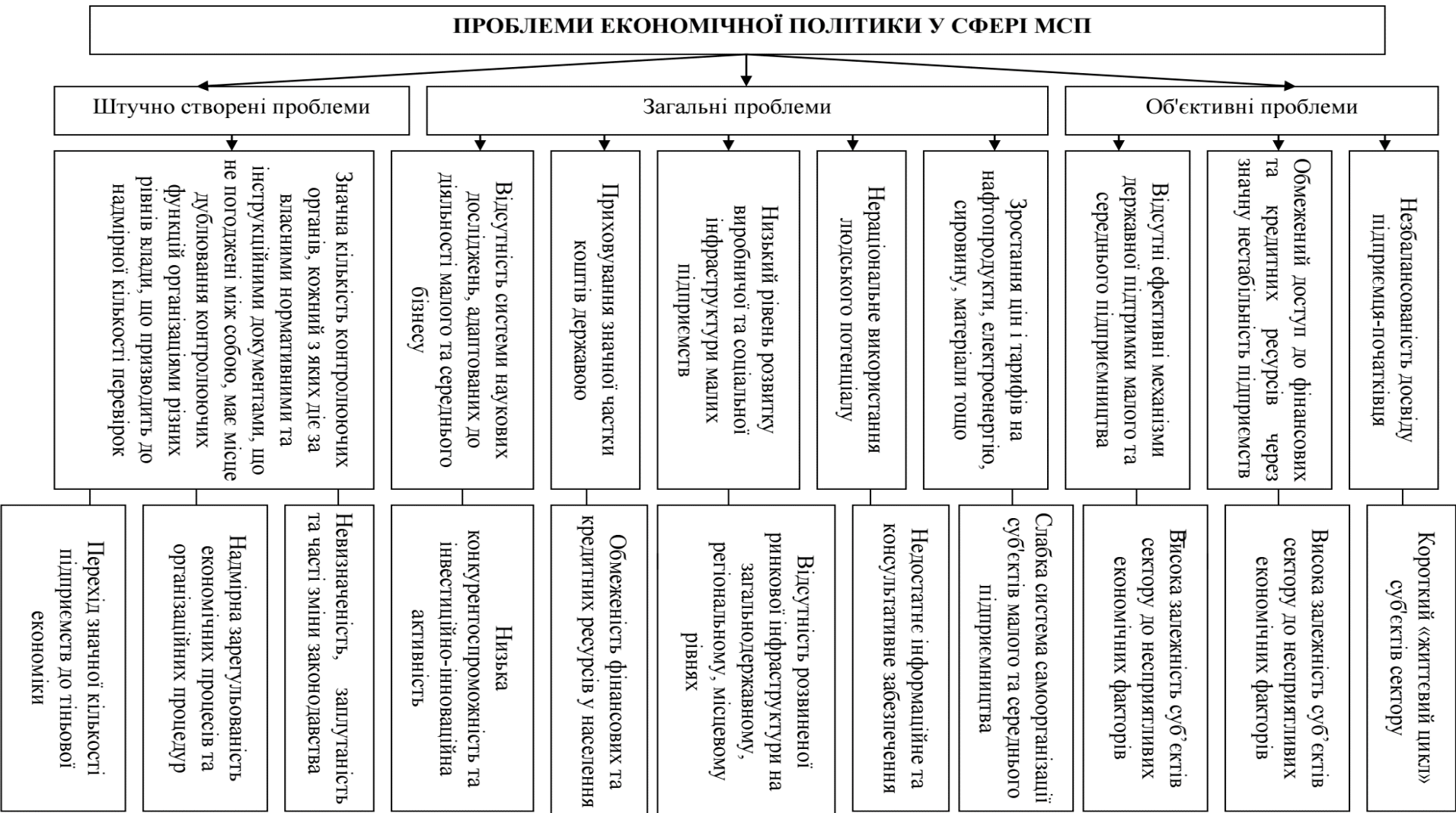

Рисунок 3.2 – Проблеми економічної політики у сфері МСП [11]

Кількість невеликих підприємств варіюється від зменшення до невеликого збільшення, тоді як кількість середніх підприємств зменшується щороку. Кількість працівників, які працюють як на малих, так і на середніх підприємствах, поступово зменшується. Основуючись на аналізі зарубіжного досвіду та економічних показників, можна висунути пропозиції щодо модернізації економічної політики у сфері малого та середнього підприємництва. (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Шляхи модернізації діяльності малого та середнього підприємництва

Не менш значущим аспектом розвитку сфери малого та середнього підприємництва є освіта. На відміну від великих корпорацій, у яких є величезні ресурси для навчання свого персоналу, у малого та середнього бізнесу часто відсутні такі можливості. З іншого боку, можлива співпраця у

сфері освіти з університетами, які можуть відігравати важливу роль у контексті економічного розвитку країни (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Внесок університетів в економічний розвиток країни [17]

Роль університету	Внесок в економічний розвиток країни
Надходження витрати університетів	Аналізується структура надходження коштів, співвідношення з державних та приватних джерел, частка витрат у ВПП країни, внесок у ВВП країни, вплив на показники діяльності підприємств – постачальників університетів
Університет як роботодавець	Кількість зайнятих в університеті та робочих місць, які існують або створюються завдяки діяльності університету, наприклад через здійснення закупівель, сприяння створенню стартапів, залучення іноземних студентів тощо
Університет як драйвер інновацій	Вплив університету проявляється як у проведенні інноваційних наукових досліджень та впровадженні їх результатів, так і у створенні інноваційної екосистеми, платформ для взаємодії інвесторів та дослідників
Університет як фактор розвитку регіону та міста	Аналізується вплив на зайнятість, розвиток місцевого бізнесу, особливо малого, приваблення у регіон студентів, відвідувачів заходів, які організуються університетом, сприяння розвитку місцевої громади

Університети в сучасний період, враховуючи принципи корпоративної соціальної відповідальності, активно взялися за створення нових робочих місць. Це визначається сильним рухом стартапів, які ініціюють та підтримують розвиток підприємницької активності серед студентів і науковців.

Стартап-центри, розташовані в університетах, надають можливість людям з інноваційними та підприємницькими ідеями отримати основні

навички, консультації та навчання в сфері підприємництва. Один із методів фінансування таких стартап-центрів на базі університетів представлений на рисунку 3.4.

Цей підхід включає в себе створення регіонального інвестиційного фонду та активну участь випускників університету в презентаціях стартап-проектів. Перший в Україні регіональний міжуніверситетський стартап-центр "First Capital" з'явився у 2013 році в Харківському національному економічному університеті імені С. Кузнеця в рамках європейського проекту TEMPUS SUCSID. Мета цього проекту полягає в створенні та розвитку в Україні екосистеми молодіжного інноваційного підприємництва, а основна мета полягає в формуванні підприємницького мислення, навчанні основам підприємництва та управління інноваційними проектами. [57].

Рисунок 3.4 – Схема фінансування стартап-центрів на базі університетів

У період з 23 по 27 червня 2014 року в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця проходила Літня школа з основ підприємництва «First Capital junior» в рамках проекту TEMPUS SUCSID для старшокласників.

Головними цілями Літньої школи «First Capital junior» були розвиток у школярів навичок роботи в команді, лідерських якостей, креативного

мислення та підприємницьких здібностей. Протягом тижня учасники школи взяли участь в іграх, спрямованих на генерацію ідей та розвиток креативного мислення. Вони також створювали бізнес-модель за методикою Canvas, прослухали тренінги на теми «Мистецтво презентації Start-Up-проектів», «Розробка та опис бізнес-ідей», «Основи маркетингу і підприємництва для Start-Up», а також вивчили ефективну командну взаємодію. Під час бізнес-екскурсії в мотузковий парк учасники ознайомилися з історією успіху, а також взяли участь у бізнес-грі «ІТ-стартап». Крім того, вони вивчили, як ефективно презентувати свої бізнес-моделі та бізнес-ідеї [58].

У роботі школи брали участь 4 команди, складені з 14 старшокласників. За результатами навчання були визначені кращі команди у різних номінаціях, і кожен учасник отримав відповідний сертифікат.

Учасники проекту відвідали ряд європейських стартап-центрів та бізнес-інкубаторів з метою вивчення досвіду підтримки підприємницьких ініціатив та молодіжних стартапів. Представники партнерських та європейських університетів активно обмінювались досвідом та розробляли методики навчання в галузі розвитку, просування інновацій та презентації.

В ході зустрічей консорціуму у Португалії, Фінляндії, Франції, Великобританії та Україні обговорювалися питання механізмів підтримки руху Start-up та просування ідей підприємництва в молодіжному середовищі. Учасники також знайомилися з особливостями організації навчальної роботи з підприємцями, студентами та школярами, методами організації командної роботи над стартап-проектами, а також обговорювали наявні навчальні матеріали та програми.

Отримані консультації, навчання та досвід були використані для розробки методологій проведення тренінгів з підприємництва для школярів та студентів, а також для відкриття міжуніверситетських регіональних Start-up центрів в Молдові, Білорусії та Україні в короткі строки.

Проект SUCSID, який реалізується в межах програми Tempus IV Європейського Союзу, має на меті створення мережі міжуніверситетських Start-Up центрів для підтримки та просування студентських інноваційних проектів. Викладачі університету Ліон-2 (Франція) та Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця є авторами проекту, а університет Монпельє 2 (Франція) виступає координатором проекту. Участь у проекті також беруть університети Білорусії, України, Швеції, Молдови, Португалії, Великої Британії та Фінляндії. Залучення компаній, асоціацій IT-компаній та бізнес-інкубаторів європейських країн є важливою складовою проекту. Головною метою є розвиток підприємницької та інноваційної діяльності, сприяння працевлаштуванню випускників, підвищення креативності та комерціалізації знань, а також зміцнення співпраці між університетами та інвестиційними, інноваційними компаніями. Проект покликаний створити трикутник знань «освіта-дослідження-інновації», заснований на підприємництві та інноваціях з акцентом на особистісно-орієнтовану структуру. До головних цілей проекту можна віднести:

- з метою втілення інноваційних технологій та ідей передбачається створення інтерактивної мережі співпраці між учасниками консорціуму та міжуніверситетськими регіональними центрами Start-Up. Ця мережа буде базуватися на міжнародному професійному та академічному досвіді як основі для взаємодії;

- з метою підвищення кваліфікації у розвитку та підтримці креативності, а також для просування інновацій передбачається модернізація навчальних планів для студентів, які навчаються за спеціальностями в галузі комп'ютерних та інженерних наук. Ця модернізація включатиме розробку нового змісту, методології навчальних матеріалів для відповідних дисциплін та створення ефективних презентацій;

– з метою навчання та перепідготовки слухачів, тренерів та кадрів в галузі розвитку інновацій передбачається створення системи навчання в країнах-партнерах.

Серед завдань проекту визначається створення інноваційного віртуального простору на основі сучасних інформаційних технологій для впровадження та розроблення нових курсів з підприємництва та ІТ-інновацій в Україні. Довгострокові програми навчання передбачають надання курсів з підприємництва у Start-up центрах для тих, хто має намір розпочати бізнес на основі власних інноваційних ідей.

У рамках проекту в Україні, Молдові та Білорусі вже відзначається створення мережі міжуніверситетських Start-up центрів. Особливістю даної концепції є створення інноваційного банку ідей, який буде корисним для зацікавлених сторін, партнерів та потенційних інвесторів. Також передбачається створення інформаційної мережі для презентації розроблених інноваційних ідей та проектів, що об'єднає всіх учасників проекту.

Ключовим елементом успіху для стартаперів є постійне тренування та участь у регулярних краш-тестах, які дозволяють оцінити життєздатність запропонованих бізнес-ідей та отримати цінний зворотний зв'язок, консультації та підтримку від експертів. Ментори стартап-центрів повинні вчити навичкам командної роботи та методології Agile.

Отже, університети створюють сприятливе середовище для інноваційної діяльності, що може суттєво впливати на успіх стартапів, а така діяльність може стати складовою частиною економічної політики у сфері МСП. Важливим елементом є реалізація цілеспрямованої інвестиційної політики для стимулювання інвестування в інноваційні напрямки, які прямо пов'язані з досягненням Цілей сталого розвитку (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Напрями підвищення конкурентоспроможності України у реалізації завдань сталого економічного розвитку

Завдання сталого економічного розвитку	Напрями
1	2
1. Забезпечити стійке зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу	Удосконалення інфраструктури фінансового р за запровадження ефективного механізму захисту кредиторів, координація функцій фінансових регуляторів
2. Підвищити ефективність виробництва на засадах сталого розвитку та розвитку високотехнологічних виробництв	Створення умов для використання та розвитку новітніх ІТ-технологій у соціально- економічній сфері, реалізація зовнішньої політики
3. Підвищити рівень зайнятості населення	Реформування системи професійної освіти на основі надання нових компетентностей
4. Скоротити частку молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок	Впровадження комплексної програми підвищення фінансової обізнаності
5. Створити інституційні та фінансові можливості для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення та розвитку креативної економіки	Створення умов для легкого ведення бізнесу та розвитку середнього і малого підприємництва

Для підвищення рівня конкурентоспроможності України в глобальному просторі для забезпечення сталого економічного розвитку необхідним є розвиток наступних напрямів державної економічної політики:

- посилення ролі єврорегіонів у транскордонному співробітництві передбачає удосконалення їхніх інституційних механізмів, зокрема, розширення повноважень регіональної влади й місцевого самоврядування як координуючих інститутів транскордонної співпраці;
- покращення моніторингу та контролю за витратами міжнародної технічної допомоги передбачає відповідні заходи, що відповідають міжнародним принципам та спрямовані на забезпечення ефективного використання коштів;
- цілеспрямована інвестиційна політика має мотивувати інвесторів та консолідувати інвестиції в інноваційних напрямках відповідно до Цілей сталого розвитку;
- заходи щодо створення сприятливого бізнес-середовища включають спрощення адміністративних процедур, поліпшення регуляторних умов, встановлення прозорих правил оподаткування та створення інвестиційного клімату;
- удосконалення системи освіти передбачає оновлення стандартів, підвищення продуктивності навчальних закладів та забезпечення якісної вищої освіти та професійної підготовки;
- впровадження інноваційних підходів у сферу освіти передбачає збільшення інвестицій та формування кваліфікованого ринку праці;
- оновлення змісту навчання включає в себе впровадження навчальних програм з питань сталого розвитку, прав людини, раціонального споживання, культури, гендерної рівності, ненасильства та миру;
- стимулювання пріоритетних видів економічної діяльності передбачає впровадження інструментів, що обмежуються до не більше 5 напрямків, які є інноваційними та мають високий потенціал експорту та додану вартість;

– створення стимулів для технічної інноваційної діяльності та модернізації передбачає особливу увагу до працемістких та високооданих секторів;

– встановлення стимулів для раціональних моделей споживання базується на принципах сталого розвитку та запобігання негативному впливу на навколишнє середовище.

Основним напрямком стратегічного курсу України має бути впровадження інноваційної моделі, модернізація інфраструктури та зростання економіки через структурну перебудову, розвиток інноваційної галузі та вітчизняної науки. Це сприятиме створенню високотехнологічної нової економіки. Успішна реалізація цих стратегічних напрямків повинна призвести до підвищення ефективності національної економіки (зменшення матеріалоемності ВВП та енергоємності виробництва), досягнення сталого соціально-економічного розвитку, поліпшення інвестиційного клімату та підвищення конкурентоспроможності країни.

Висновки до Розділу 3

У третьому розділі було проведено аналіз спроб вирішення проблем економічного розвитку України. Зазначено, що реформи у фінансовому секторі мають на меті досягти якісних і кількісних показників. До якісних показників відносяться впровадження міжнародних стандартів звітності та аудиту в фінансовому секторі, а також єдиних міжнародних стандартів. Серед ключових кількісних показників визначаються: зниження темпів інфляції; збільшення частки безготівкових операцій у загальному обсязі операцій з платіжними картками принаймні до 55%; утримання рівня готівки в економіці на рівні не вище 9,5%; зменшення номінальних ставок за новими кредитами в національній валюті до 12%; скорочення співвідношення кредитів до депозитів у банківському секторі до 110%; включення в першу п'ятдесятку країн за рівнем розвитку фінансового ринку за Індексом глобальної конкурентоспроможності.

Глобалізація ринку та швидкі технологічні зміни створюють нові можливості для розвитку малих та середніх підприємств (МСП) і суттєво впливають на конкурентне середовище бізнесу. Для успішної модернізації підприємницької діяльності в Україні важливо враховувати зміни в організаційній структурі виробництва та підприємств, акцентуючи увагу на розвитку інновацій та системи освіти в галузі підприємництва. Це також включає вирішення проблем зайнятості на рівні регіонів і держави в цілому, а також активізацію регіонального та державного регулювання у сфері ринкових відносин, ґрунтуючись на науковому досвіді вітчизняних та зарубіжних експертів.

Крім того, розглянуто можливості удосконалення економічної політики в сфері малого та середнього бізнесу. Відзначено, що стратегічним курсом

України повинне бути впровадження інноваційної моделі, модернізація інфраструктури та стимулювання економічного зростання через структурну перебудову, розвиток інноваційної сфери та науки в країні. Ці заходи мають сприяти підвищенню ефективності національної економіки (зменшення матеріалоемності ВВП та енергоемності виробництва), досягненню сталого соціально-економічного розвитку, поліпшенню інвестиційного клімату та підвищенню конкурентоспроможності країни.

ВИСНОВКИ

Державне регулювання економіки у умовах ринкового господарства визначається як система стандартних заходів, які приймаються законодавчим, виконавчим та контрольним органами громадськими та державними для адаптації соціально-економічної системи до змін і її стабілізації. У роботі розглянута теоретична база поняття державного регулювання економіки в умовах сучасного господарювання, а також підкреслено, що у ринкових умовах господарювання ключовим є створення ефективного механізму державного управління для здійснення економічної політики, який би враховував нестабільність економіки та сучасний стан країни.

Визначено основні компоненти механізму державного регулювання економіки: мету, завдання, суб'єкти (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Фонд державного майна України, Антимонопольний комітет України, державні органи виконавчої влади на всіх рівнях, асоціації, союзи, об'єднання), об'єкти (населення, господарські суб'єкти, сектори та галузі економіки, соціальні групи, регіони, міжнародні інституції, інші країни), методи (правові, адміністративні, економічні, специфічні) та інструменти державного управління економікою (інституційні, організаційні, економічні). Виділено функції (цільова, стимулююча, нормативна, коригуюча, соціальна) та принципи державного управління економікою (науковість, згодження інтересів, цілеспрямованість, пріоритетність та доцільність, ін.).

Доведено, що сучасна економічна політика розвинених країн базується на урахуванні постіндустріальних факторів розвитку. Одним з пріоритетних

напрямоків сталого розвитку є формування конкурентоспроможної економіки, що визначається як ціль державної економічної політики та засіб втілення моделі сталого економічного розвитку.

На підставі аналізу даних рейтингів Global Competitiveness Index та Business Competitiveness Index були визначені найбільш конкурентоспроможні економіки, такі як США, Сінгапур, Німеччина та Швейцарія. Міжнародні рейтинги сталого розвитку підтверджують, що зовнішні можливості для розвитку корпорацій в Україні в сучасних умовах економічного розвитку країни є обмеженими.

Аналіз вітчизняної економічної політики дозволяє стверджувати, що в сучасних умовах економічного розвитку України головним пріоритетом є економічне зростання. Однак схильність до інвестування залишається низькою, а валове нагромадження основного капіталу становить лише 16,5% ВВП. Динаміка капітальних інвестицій залежить від коливань економічної кон'юнктури. Проведений аналіз інвестиційної діяльності України свідчить, що на сучасному етапі розвитку світової економіки інвестиційна діяльність забезпечує стабільне економічне зростання країни і є ключовою ланкою економічної політики держави, що обумовлює необхідність активізації в сучасних умовах.

Визначено причини неефективної економічної політики в Україні, серед яких варто відзначити політичну та економічну нестабільність, часті зміни законодавства, недоліки в Митному кодексі та відсутність налагодженого митного контролю. До інших факторів відносяться повільні темпи приватизації, корумпованість влади, слабка розвиненість ринкових інститутів, низька конкурентоздатність багатьох товарів та інертність місцевої влади при залученні інвестицій. Удосконалення організаційної та правової бази є актуальним завданням для підвищення

конкурентоспроможності вітчизняної економіки та створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні.

Низький рівень конкурентоспроможності України у сучасних умовах глобалізації головним чином зумовлений відсутністю ефективного механізму державного управління економікою. Для вирішення цього завдання пропонується впровадження ефективного механізму державного регулювання економіки, який визначає сутність державного впливу на економічні процеси та взаємодію між об'єктами та суб'єктами цього регулювання, утворюючи цілісну систему.

На поточному етапі економічна політика України потребує значної модернізації. Одним із методів стимулювання підприємницької діяльності є створення стартап-центрів при університетах, де особи з інноваційними і бізнес-ідеями отримують необхідні компетентності, консультації та навчання з підприємництва. Це сприятиме зацікавленості молодого покоління у підприємницькій сфері та впливатиме на формування економічної політики у секторі малих та середніх підприємств.

Шляхи модернізації економічної політики, визначені на основі аналізу зарубіжного досвіду та показників економічної політики, включають інституційний вектор (підвищення якості підготовки підприємницької діяльності, формування нової ділової культури, поліпшення інформаційного середовища, зміна методології моніторингу бізнес клімату, зміцнення державної політики щодо забезпечення альтернативних джерел фінансування), корпоративний вектор (розроблення нових стратегій підприємницької діяльності, посилення якості та обсягу підприємницьких навичок у секторі) та інноваційний вектор (збільшення конкурентоспроможності, зміни бізнес-стратегії, збільшення стратегічної ролі інтелектуальної власності, технологічна модернізація). Досліджено досвід створення та фінансування стартап-центрів на прикладі First Capital

Харківського національного економічного університету у рамках проекту TEMPUS SUCSID.

Для ефективного забезпечення підвищення конкурентоспроможності України на міжнародній арені та досягнення сталого економічного розвитку пропонується розглянути та розвинути кілька ключових напрямків у сфері державної економічної політики. Поміж них виділяються наступні стратегічні заходи: вдосконалення інституційних механізмів, спрямованих на розвиток транскордонного співробітництва в рамках євро регіонів; удосконалення процесів моніторингу та контролю за цільовим використанням фінансових ресурсів; проведення системної інвестиційної політики; створення сприятливих умов для підприємницької діяльності; впровадження новаторських підходів; значне збільшення обсягів інвестицій у сферу освіти та інші заходи. Реалізація цих стратегічних напрямків призначена забезпечити підвищення ефективності національної економіки, зниження матеріалоемності ВВП та енергоемності виробництва, досягнення сталого соціально-економічного розвитку, покращення інвестиційного клімату та підвищення конкурентоспроможності країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Приходько В. П. Механізм державного регулювання та управління економічною безпекою // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. - №15. – С.6-8.
2. Мочерний С. В. Економічна теорія: навч. посіб. – Київ: ВЦ «Академія», 2009. – 640 с.
3. Малиш Н. А. Макроекономіка: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. – Київ: МАУП, 2007. – 184 с.
4. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Державне регулювання економіки: навч. посіб. – Київ: Знання-Прес, 2008. – 213 с.
5. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки: навч. посібник. – Київ: Знання, 2007. – 271 с.
6. Савченко А. Г., Пухтаєвич Г. О., Тітьонко О. М. Макроекономіка: підручник. – Київ: Либідь, 2005. – 208 с.
7. Михасюк І. Р., Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: підручник. – Львів: «Магнолія плюс». 2006. – 220 с.
8. Ходов Л. Г. Основы государственной экономической политики: Учебник. – Москва: Изд-во БЭК, 2007. – 332 с.
9. Адамовська В. С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напрямку економічної політики в сучасних умовах господарювання // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2017 - №4. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1063>.
10. Зухба Д.С., Зухба Е.Н. Принципы и проблемы государственного регулирования экономики. – Донецк: ИПЦ «Донецк», 2002. – 25 с.

11. Чечель О. Принципи та механізм державного регулювання економіки // Науковий вісник. – 2014. – Вип. 13. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik13/fail/Chechel.pdf
12. Господарський Кодекс України // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
13. Мельник А.Ф., Васіна А.Ю., Желюк Т.Л., Попович Т.М. Національна економіка: навч. посіб. – Київ: Центр навчальної літератури, 2011 – 246 с.
14. Третяк К. М. Державне регулювання економіки та економічна політика: навчальний посібник. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. – С. 17-20.
15. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки. – Київ: Вікар, 2003. – 262 с.
16. Панчук Н. А. Повышение эффективности государственного регулирования экономики отраслей АПК: автореф. дис... канд. экон. наук: 08.00.05. – Москва, 2011. – 20 с.
17. Антонова Н. Б., Хорошко О. Б. Государственное регулирование национальной экономики: курс лекц. – Минск : Акад. Упр. При Президенте Респ. Беларусь, 2009. – 253 с.
18. Гриньова В. М. Державне регулювання економіки. – Київ: Знання, 2008. – 398 с.
19. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки. – Київ: Знання, 2006. – 213 с.
20. Конституція України // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> .
21. Мироненко М. Необхідність державного регулювання економічного розвитку у сучасних умовах // Ефективність державного управління. – 2012. – Вип. 32. – С. 433-440.

22. Чечель О. Чинники формування моделі державного регулювання економічної політики // Економіка та держава. – 2009. - №12. – С. 102-105.
23. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна» // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvity/un-in-ukraine-publications/4203-2017-natsionalna-dopovid-tsili-staloho-rozvytku-ukraina-iaka-vyznachaie-bazovi-pokaznyky-dlia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytku-tssr>.
24. Чечель О.М. Державне управління в економічній сфері : навчальний посібник. – Вінниця: «Нілан-ЛТД», 2015. – 268 с.
25. Колесник Л. М. Світовий досвід та напрями трансформації державного впливу на економіку України // Наукові праці НДФІ. – 2010. - №2(51). – С.52-62.
26. Папаїка О.О Державне регулювання макроекономічного середовища: національні особливості та світовий досвід // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип.33. – С.11-16.
27. Державне регулювання економіки / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залого; за ред. І. Михасюка. – К.: АРТК «Ельга», 2000. – 592 с.
28. What is competitiveness? // World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/09/what-is-competitiveness/>
29. Индекс глобальной конкурентоспособности // Центр гуманитарных технологий. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info>.
30. Chapter 3: Benchmarking Competitiveness in the Fourth Industrial Revolution: Introducing the Global Competitiveness Index 4.0 // World Economic Forum. URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/chapter-3-benchmarking-competitiveness-in-the-fourth-industrial-revolution-introducing-the-global-competitiveness-index-4-0/>.

31. The Global Competitiveness Report 2019 // World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.
32. The Global Sustainable Competitiveness Index // SolAbility. URL: <http://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index/the-index>.
33. Global sustainable competitiveness index 2019 // SolAbility. URL: <http://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index/the-index>.
34. Біла І. С., Салатюк Н. М. Світовий досвід державного регулювання підприємництва // Проблеми економіки. – 2014. - №1. – С.26-30.
35. Поліщук Л.С. Економічна політика європейських країн // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2010. – Вип.94. – Ч.ІІ. – С.205-201.
36. Рудік О.М. Політика ЄС щодо розвитку економіки спільної участі. URL: [http://www.dbuara.dp.ua/zbirnik/2016-01\(15\)/5.pdf](http://www.dbuara.dp.ua/zbirnik/2016-01(15)/5.pdf).
37. European agenda for the collaborative economy – supporting analysis {COM(2016) 356 final}: Commission staff working document accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions // A European agenda for the collaborative economy. URL: ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16881.
38. The use of collaborative platforms: Flash Eurobarometer 438 // TNS Political & Social. URL: ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/72886.
39. A European agenda for the collaborative economy // European Commission. URL: europa.eu/rapid/pressrelease_MEMO-16-2002_en.html.
40. Офіційний сайт Державного служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

41. Огляд ВВП у IV кварталі 2019 року // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: file:///D:/%D0%94%D0%9F%D0%98/%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8/2021/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC.%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/GDP_4KV_2019.pdf.

42. Огляд інфляції (серпень 2020 року) // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=f7fcc5dd-8e30-4599-b3cc-611afdbf0d21&title=Restr-perelik-NaborivVidkritikhDanikhMinisterstva>

43. Огляд економічної активності (2019 рік) // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=f7fcc5dd-8e30-4599-b3cc-611afdbf0d21&title=Restr-perelik-NaborivVidkritikhDanikhMinisterstva>

44. Звіт про діяльність // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=f7fcc5dd-8e30-4599-b3cc-611afdbf0d21&title=Restr-perelik-NaborivVidkritikhDanikhMinisterstva>

45. Капітальні інвестиції (2019 рік) // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=f7fcc5dd-8e30-4599-b3cc-611afdbf0d21&title=Restr-perelik-NaborivVidkritikhDanikhMinisterstva>

46. Орлова Н.С. Формування інвестиційної політики країни в умовах сталого розвитку. – Інвестиції: практика та досвід. – 2014. - №24. – С.166-170.

47. Мельник В.В. Реформування державної соціально-економічної політики України як чинник стійкого розвитку // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип.32. – С.57-60.

48. Жихор О.Б., Кузьминчук Н.В. Модель державного регулювання розвитку регіону: стратегічні, тактичні та операційні напрями // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. - №1(16). – С. 21-25.

49. Кучабський В. Проблеми соціально-економічного розвитку України: порівняння з Польщею // Держава та ринок. 2014. - №4(19). – С.107-113.

50. Данилишин Б.М. Тактика еволюціонізму в сучасному економічному розвитку світу (в аспекті Третьої та Четвертої промислових революцій) // Економіка України. – 2016. - №8. – С. 44-61.

51. Райнерт Ерік С. Як багаті країни забагатіли... і чому бідні країни лишаються бідними ; пер. з англ. П. Тарашука. – К.: Темпора, 2014. – 443 с

52. Полтерович В. Позитивное сотрудничество: факторы и механизмы эволюции // Вопросы экономики. – 2016. - №11. – С.5-23.

53. На шляху до сучасної державної політики у сфері малого та середнього бізнесу в Україні. URL: <http://ukrajina.fnst.org/sites/default/files/uploads/2016/08/09/smeinukraineukrfinal.pdf> .

54. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI // Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (.

55. Статистична служба Європейського Союзу. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat> .

56. Вплив університетів на економічний розвиток країни. URL: <https://ubr.ua/labor-market/education/kakuniversitety-vliiaut-na-ekonomicheskoe-razvitiie-strany-363405>.

57. Перший в Україні регіональний міжуніверситетський стартап центр FIRST CAPITAL. URL: <http://fcapital.biz/project.php?id=1> (дата звернення: 12.09.2020).

58. Новини проекту Темпус SUCSID - Літня школа з основ підприємництва «First Capital junior» // Національний Темпус-офіс в Україні. URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/tempus/istorija-uspihu/1178-novini-projektu-tempus-sucsid-litna-shkola-z-osnov-pidprijemnictva-first-capital-junior.html> .

59. Смоленніков Д.О., Павленко Д.С. Модернізація державної економічної політики у сфері малого та середнього підприємництва // Економіка та управління національним господарством. – 2018. – Вип.4(15). – С.127-134.

60. Геєць В.М. Особливості взаємозв'язку економічних і політичних передумов реконструктивного розвитку економіки України // Економіка України. – 2016. - №12. – С. 3-21.

61. Доклад о мировых инвестициях, инвестиции и новая промышленная политика организация объединенных наций: конференция Организации Объединенных наций по торговле и развитию: 2018 год // ЮНКТАД. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_overview_ru.pdf.

62. Бакуменко В., Белецький В. Формування економічної політики (методологічні аспекти) // Вісник Української академії державного управління при Президентіві України. – 1998. - №3.

63. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 року №156-VIII // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19> .

64. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2019-2021 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 року № 546 // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2018-%D0%BF> .

65. Ельмурзаева Р.А. Сучасні риси регулювання: еволюція поняття і зміна ролі в державній економічній політиці // Вісник державного університету. – 2014. - №382. – С. 162-168.
66. Акімова Л. М. Сутнісна характеристика основних загроз в економічній безпеці держави // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2016. - №10. – С.3-8.
67. Соловйова О.А. Саморегулівні як альтернатива «розумному регулюванню» (аналіз і пропозиції) // Проблеми сучасної економіки. – 2014. - №2(50). – С. 188-192.
68. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 // Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> .
69. Крушельницька Т. П. Політика економічна. – Одеса: Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2011. –С. 500-503.
70. Лагутин В. Д. Экономическая политика государства: сущность, этапы, механизмы // Економічна теорія. – 2006. - № 4. – С. 16-26.
71. Крючкова І.В. Фактори економічного зростання в Україні в 2016-2018 рр. // Економіка і прогнозування. – 2018. - №2. – С. 29-47.
72. Orlova N.S., Mokhova J.L. The Ukraine's competitiveness enhancement in conditions of sustainable economic development. Трансформаційні процеси розвитку економічних систем в умовах глобалізації: наукові основи, механізми, перспективи [колективна монографія]. Informācijas Sistēmu Menedžmenta Augstskola (ISMA University, Riga, Latvia). – 2018. – С. 69-80.
73. Porter M.E., Sachs J.D., & Warner A.M. Executive Summary: Current Competitiveness and Growth Competitiveness. – Oxford: Oxford University Press, 2000.

74. Рамкова програма партнерства між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй на 2018-2022 роки // Єдиний веб-портал органів виконавчо] влади України «Урядовий портал». URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250380857> .

75. Питання Національної інвестиційної ради: Указ Президента України від 29 серпня 2016 року № 365/2016 // Верховна Рада України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3652016-20441> (.